

**Stichting
Pensioenfonds
van de KAS BANK**

Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK
Nieuwezijds Voorburgwal 225, 1012 RL Amsterdam
Website: www.pensioenfondskasbank.nl

Ingeschreven in het Handelsregister van
de Kamer van Koophandel
onder nummer 41200423

**Verslag over het boekjaar
1-1-2016 t/m 31-12-2016**

Inhoud

	Pagina
Voorwoord	5
Kerncijfers	7
Verslag van het Bestuur	
Het pensioenfonds	9
Financiële positie van SPKB	10
Pensioenregeling 2016	11
Premiebeleid	12
Ontwikkeling deelnemersbestand	13
Toeslagbeleid en toeslagverlening	13
Communicatie	14
Beleggingen	15
Uitvoeringskosten	17
Governance	19
Uitbestedingsbeleid	22
Risicomanagement	23
Vooruitblik 2017	27
Actuariële paragraaf	28
Visitatiecommissie	
Verslag van de Visitatiecommissie	31
Reactie bestuur op het verslag van de Visitatiecommissie	33
Verantwoordingsorgaan	
Verslag van het Verantwoordingsorgaan	35
Reactie bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan	37

Jaarrekening

Balans per 31 december	40
Staat van baten en lasten	42
Kasstroomoverzicht	44
Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling	45
Algemene grondslagen	45
Specifieke grondslagen	46
Bestemming van Saldo van baten en lasten	51
Gebeurtenissen na balansdatum	51
Toelichting op de balans per 31 december	52
Toelichting op de staat van baten en lasten	57
Risicoparagraaf	63

Overige gegevens

Actuariële verklaring	73
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	75

Organisatie pensioenfonds

Bestuur	79
Visitatiecommissie	81
Verantwoordingsorgaan	82
Uitbestede werkzaamheden	83
Koepelorganisatie	83

Voorwoord

Voor u ligt het verslag over het boekjaar 2016 (hierna: het verslagjaar) van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK. Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK (hierna: SPKB) is statutair gevestigd in Amsterdam en opgericht op 8 december 1953. SPKB is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 41200423. SPKB is een ondernemingspensioenfonds en is aangesloten bij de Pensioenfederatie. De laatste statutenwijziging heeft op 30 juni 2014 plaatsgevonden.

Belangrijke zaken in 2016 voor SPKB waren:

- Het waarborgen van continuïteit in het bestuur van het fonds. Als gevolg van functieverandering dan wel aflopen van de termijn zijn er in 2016 drie bestuursleden afgetreden. Inmiddels zijn er drie nieuwe bestuursleden;
- Het onderzoek met betrekking tot de toekomst van het fonds en de rol die een Algemeen pensioenfonds (APF) daarbij kan spelen;
- De uitvoering van de nieuwe pensioenregeling (2016);
- De beheersing van de uitvoeringskosten.

Dit verslag wordt uitgebracht in overeenstemming met de statuten van het fonds.

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

Kerncijfers

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantallen					
Actieve deelnemers	537	656	648	721	757
Gewezen deelnemers	1.125	969	939	842	822
Pensioengerechtigden	386	379	373	368	329
Totaal	2.048	2.004	1.960	1.931	1.908
Toeslagen					
Indexatie actieven	0,00%	1,00%	0,80%	0,00%	1,25%
Indexatie inactieven	0,00%	0,50%	0,40%	0,30%	0,00%
Financiële gegevens (in duizenden euro)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
Belegd vermogen	317.780	286.047	287.571	221.950	218.658
Beleggingsopbrengsten	23.731	-149	56.129	3.011	30.417
Beleggingsrendement	8,3%	0,2%	24,3%	1,5%	15,8%
Benchmark	9,1%	0,2%	21,3%	1,8%	12,4%
Reserves					
Algemene reserve	31.295	26.670	43.023	26.891	15.719
Technische voorzieningen					
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	284.655	262.963	244.722	197.824	205.385
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	744	177	0	0	0
Totaal technische voorzieningen	285.399	263.140	244.722	197.824	205.385
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	9.720 ¹⁾	9.249	13.984	7.398	8.262
Pensioenuitkeringen	5.268	4.994	5.031	4.653	4.296

1) Inclusief € 1,1 miljoen incidentele bijdrage werkgever.

	2016	2015	2014	2013	2012
Vermogenssituatie en solvabiliteit					
Pensioenvermogen	316.694	289.810	287.745	224.715	221.104
Pensioenverplichtingen	285.399	263.140	244.722	197.824	205.385
Aanwezige dekkingsgraad ¹⁾	111,0%	110,1%	117,6%	113,6%	107,6%
Vereiste dekkingsgraad	114,7%	114,7%	111,9%	113,4%	112,2%
Beleidsdekkingsgraad (BDG) ²⁾	105,0%	111,2%	118,9%	n.v.t.	n.v.t.
Reële dekkingsgraad ³⁾	85,5%	89,3%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

1) De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen ($316.694 / 285.399 \times 100\% = 111,0\%$).

2) De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad.

3) De reële dekkingsgraad is gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de zogenoemde "indexatiedekking", de dekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is, onafhankelijk van de eigen toeslagambitie van het fonds.

Verslag van het Bestuur

Het pensioenfonds

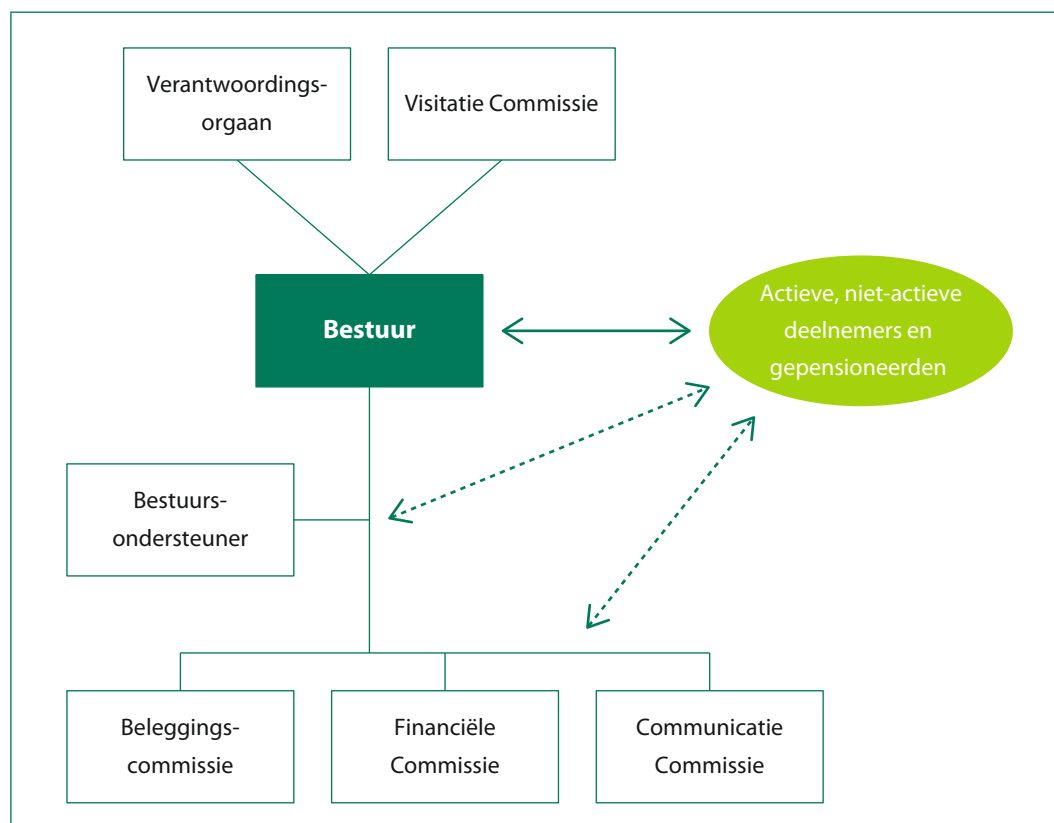
Statutaire doelstelling

Het fonds stelt zich ten doel het (binnen de perken van zijn middelen –zulks uitsluitend ter beoordeling van het bestuur–) verstrekken of doen verstrekken van pensioenen en/of overige uitkeringen aan werknemers of gewezen werknemers van de aangesloten ondernemingen en aan hun nagelaten betrekkingen. De pensioenaanspraken worden gefinancierd met bijdragen van werkgever en werknemers. De pensioenregeling voorziet voor alle deelnemers in een ouderdomspensioen, een partnerpensioen en een wezenpensioen.

Het bestuur heeft de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, zoals bedoeld in artikel 102a van de Pensioenwet vastgesteld en vastgelegd in de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN). Bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding voor de uitvoering van de pensioenregeling zijn deze door het bestuur als uitgangspunt genomen.

Organogram

Organisatieschema

Missie, visie, kernwaarden en strategie

Missie

SPKB zorgt voor een zorgvuldige uitvoering van de pensioenregeling ten behoeve van alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Visie

SPKB streeft er naar om op een kostenefficiënte manier een eenvoudige, toekomstbestendige, uitvoerbare pensioenregeling uit te voeren.

Kernwaarden

Beheerst, efficiënt en transparant.

Strategie

De belangrijkste pijlers voor de strategie van SPKB voor de komende jaren zijn:

1. Beheerste groei;
2. Eenvoudige, toekomstbestendige, uitvoerbare pensioenregeling;
3. Goede communicatie (met deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers);
4. Het onderzoeken van de mogelijkheden tot samenwerking;
5. Het draagvlak voor SPKB behouden.

Financiële positie van SPKB

(Beleids)dekkingsgraad

Sinds de invoering van het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de feitelijke dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. Alle beleidsmaatregelen moeten gebaseerd zijn op deze beleidsdekkingsgraad. Ultimo 2016 bedroeg de beleidsdekkingsgraad van SPKB 105,0% (ultimo 2015: 111,2%).

Het verloop van de feitelijke dekkingsgraad in het verslagjaar zag er als volgt uit:

Ontwikkeling dekkingsgraad	Werkelijk
Dekkingsgraad per 31 december 2015	110,1%
Nieuwe aanspraken	0,7%
Uitkeringen	0,2%
Toeslagverlening	0,0%
Wijziging rentetermijnstructuur, gevolgen TV	-10,6%
Beleggingsresultaat	9,1%
Overige oorzaken	1,5%
Dekkingsgraad per 31 december 2016	111,0%

Vershil dekkingsgraad op basis van UFR-curve en marktwaarde

Dekkingsgraad per 31 december 2016 op basis van dagcurve	104,8%
Impact Ultimate Forward Rate	6,2%
Dekkingsgraad per 31 december 2016 op basis van DNB-curve	111,0%

Reële dekkingsgraad

Naast de beleidsdekkingsgraad is de reële dekkingsgraad een belangrijke graadmeter voor de financiële positie van het pensioenfonds. De reële dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de dekkingsgraad waarbij volledige prijsindexatie is toegestaan. Ultimo 2016 bedroeg de reële dekkingsgraad 85,5% (ultimo 2015: 89,3%). Ultimo 2016 bedroeg de marktwaardedekking 104,8% (ultimo 2015: 104,4%). Bij de marktwaarde dekkingsgraad wordt de waarde van de beleggingen en de waarde van de verplichtingen berekend op basis van de markttrente.

(Minimaal) Vereist eigen vermogen en herstelplan

Het vereist eigen vermogen bedroeg per 31 december 2016 114,7% en het minimaal vereist eigen vermogen bedroeg per 31 december 2016 104,1%. Hiermee ligt de beleidsdekkingsgraad van SPKB onder de vereiste dekkingsgraad en is er sprake van een reservetekort.

SPKB heeft een herstelplan opgesteld waarin is vastgelegd welke maatregelen zullen worden ingezet om binnen tien jaar het vereist eigen vermogen te behalen. In het herstelplan is geen maatregel tot korten op pensioenaanspraken en -rechten opgenomen. In het eerste kwartaal van 2017 heeft de jaarlijkse update van het herstelplan plaatsgevonden.

Pensioenregeling 2016

De pensioenregeling van SPKB zag er op 31 december 2016 op hoofdlijnen als volgt uit:

Regeling voor werknemers geboren op of na 1 januari 1950	
Pensioensysteem	Middelloon, CDC-regeling
Pensioenrichtleeftijd	67 jaar
Opbouw% ouderdompensioen	1,875%
Opbouw% partnerpensioen	70%
Partnerpensioen	20% opbouw/80% risico
Maximum pensioengevend loon	101.519
Franchise	14.000
Maximum pensioengrondslag	87.519
Pensioenpremie	37,4% van pensioengrondslag

Voor de actuele pensioenreglementen wordt verwezen naar de website van het fonds: www.pensioenfondskasbank.nl.

Premiebeleid

Kostendeekkende en ontvangen premie

Artikel 129 van de Pensioenwet schrijft voor dat de pensioenpremie die het fonds ontvangt minstens gelijk moet zijn aan de kostendeekkende premie zoals berekend conform de Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN), tenzij aan de voorwaarden ten aanzien van de hoogte van beleidsdekkingsgraad, indexatie en ongedaan making van kortingen is voldaan.

In de uitvoeringsovereenkomst en de ABTN is vastgelegd hoe de premie wordt berekend die KAS BANK aan SPKB verschuldigd is. De verschuldigde premie bestaat uit de kostendeekkende premie zoals vermeld in de Pensioenwet en een structurele opslag van 5% van de som van de pensioengevende salarissom van de werknemers in dienst van KAS BANK.

Overzicht van de opbouw van de zuivere kostendeekkende premie van SPKB:

De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld (x € 1.000):	2016	2015
Onvoorwaardelijke aanspraken	5.484	5.552
Opslag in stand houden vereist vermogen	806	850
Opslag voor uitvoeringskosten	780	1.296
	7.070	7.698

De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld (x € 1.000):	2016	2015
Kostendeekkende premie	7.070	7.698
Opslag 5% loonsom	1.569	1.551
	8.639	9.249

Ontwikkeling deelnemersbestand

	Actieve deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal
Stand per 31 december 2015	656	969	379	2.004
Mutaties door:				
Nieuwe toetredingen	71	0	0	71
Ontslag met premievrije aanspraak	-189	189	0	0
Waardeoverdracht	0	-12	0	-12
Ingang pensioen	-2	-11	22 ¹⁾	9
Overlijden	-2	-1	-18	-21
Afkoop	0	-1	0	-1
Andere oorzaken	3	-8	3	-2
Mutaties per saldo	-119	156	7	44
Stand per 31 december 2016	537 ²⁾	1.125	386	2.048

Specificatie pensioengerechtigden

	2016	2015
Ouderdompensioen	277	276
Partnerpensioen	102	98
Wezenpensioen	7	5
Totaal	386	379

De genoemde aantallen in de hiervoor opgenomen tabellen betreffen de aantallen op "persoonsniveau", conform de opgave aan DNB.

Toeslagbeleid en toeslagverlening

In 2015 hebben het bestuur en de sociale partners, met ondersteuning van de adviserend actuaire (Mercer), met elkaar gediscussieerd over de risicobereidheid die SPKB met haar beleggingen wil hebben. De risicobereidheid bepaalt mede in welke mate SPKB mogelijkheden heeft om toeslag te verlenen en de mate waarin SPKB de kans loopt dat moet worden gekort op pensioen(opbouw). Bij de discussie is rekening gehouden met de uitkomsten van een enquête onder de deelnemers. Op basis van de discussie en de uitkomsten van de enquête is vastgesteld dat SPKB een beperkt risico wil lopen, waardoor naar verwachting de kans op indexatie aanwezig is, maar de kans op (hoge) kortingen op de pensioen(opbouw) beperkt blijft. Het beleggingsbeleid is in overeenstemming met de mate van risicobereidheid.

1) Inclusief partner- en wezenpensioen.

2) Inclusief 19 deelnemers met (gedeeltelijke) vrijstelling van premiebetaling.

Op basis van de risicobereidheid heeft het bestuur geen toeslagambitie. Het bestuur beslist elk jaar of en in hoeverre de pensioenen en de aanspraken kunnen worden verhoogd met maximaal de consumenten prijs index (cpi). De voorwaardelijke verhoging (toeslagverlening) wordt betaald uit de opbrengst van de beleggingen; waarbij de indexatie ruimte zoveel als mogelijk wordt gebruikt. De indexatieruimte volgt uit de DNB regels voor toekomstbestendig indexeren. Eventuele indexatie (maximaal cpi) vindt plaats in de verhouding 1:2 als de dekkingsgraad onder 125% ligt; waardoor inactieven en gepensioneerden 50% van de toeslag krijgen van de actieven. Bij een dekkingsgraad boven 125% is de indexatie voor alle deelnemers gelijk. Bij een dekkingsgraad boven de indexatiedekking (2016: 130%) kan het bestuur besluiten tot inhaal van in voorgaande jaren onvolledige indexatie (cpi). De hogere indexatie voor actieven is te verklaren doordat de sponsor voor de actieven jaarlijks een opslag op de premie betaald om indexatie eerder mogelijk te maken. De gekozen verhouding (tot een dekkingsgraad van 125%) is gebaseerd op hiertoe uitgevoerde actuariële berekeningen.

Het bestuur heeft conform het toeslagbeleid zoals vastgelegd in de ABTN en de regels van toekomstbestendig indexeren besloten om de pensioenen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari 2017 niet te verhogen. Indexatie is niet mogelijk zolang de beleidsdekkingsgraad zich onder de 110% bevindt.

De beleidsdekkingsgraad per 31 december 2016 bedroeg 105,0%.

De prijzen (afgeleide consumentenprijsindexcijfer voor alle huishoudens) stegen volgens het CBS in 2016 met 0,32%.

Communicatie

Communicatiebeleidsplan

In het communicatiebeleidsplan 2016-2020 wordt er vergeleken met 2015 meer aandacht besteed aan de organisatie van de communicatie. In dit plan wordt onder meer aandacht besteed aan de volgende zaken:

- Verantwoordelijkheid

Het bestuur draagt zorg voor een adequaat communicatiebeleid. Dit beleid is er op gericht de deelnemers, de gewezen deelnemers en de pensioengerechtigden op begrijpelijke wijze voor te lichten over de inhoud van hun pensioenregeling, de pensioenresultaten, het wel en wee van het fonds en de gevolgen hiervan voor hun pensioen.

- Samenstelling van de communicatiecommissie

Met de samenstelling van de communicatiecommissie streeft SPKB naar een goede afspiegeling van het deelnemersbestand.

- Taken

De Communicatie Commissie zorgt voor beleidsvoorbereiding ten aanzien van het communicatiebeleid. Het communicatieplan wordt uitgevoerd en er wordt toezicht gehouden op derde partijen (AZL en BridgeVest) die bij de uitvoering betrokken zijn. De Communicatie Commissie rapporteert de activiteiten aan het bestuur en in de bestuursvergaderingen wordt er verslag over uitgebracht. Eens per jaar wordt de communicatiejaarkalender in het bestuur besproken.

- Middelen

Er wordt steeds meer gebruik gemaakt van digitale middelen en dit wordt ook steeds benadrukt. Papieren post blijft mogelijk.

- Communicatiemomenten

Met BridgeVest is afgesproken om 4 campagnes per jaar te houden. Daarnaast wordt er aanvullend gecommuniceerd bij gebeurtenissen in het werk- en privéleven van een deelnemer, die van invloed kunnen zijn op het pensioen van de deelnemer. In 2016 zijn er 2 campagnes gevoerd. In het voorjaar werd het pensioenfondsbestuur voorgesteld en in het najaar is een campagne gewijd aan het UPO.

- Communicatiekalender

SPKB zorgt ervoor dat er bij aanvang van het boekjaar een communicatiekalender voor het komende jaar is vastgesteld.

Communicatie deelnemers, pensioengerechtigden en slapers

SPKB maakt voor de communicatie gebruik van de gebruikelijke middelen binnen KAS BANK. Zo verschijnen er berichten op de website: www.pensioenfondskasbank.nl en op KAS-Point per gebeurtenis. De "PF update" wordt periodiek digitaal en per post verstuurd, e-mails worden per gebeurtenis of campagne verstuurd. Verder worden er brieven verstuurd en wordt via de HR afdeling van KAS BANK gecommuniceerd. Periodiek wordt er in overleg met het bestuur een kennissessie voor de deelnemers gehouden. Uit de kwartaalrapportages van BridgeVest blijkt de effectiviteit van de communicatie (bezoek website etc).

Pensioen 1-2-3 ingevoerd

Pensioen 1-2-3 is een nieuw digitaal communicatiemiddel dat iedere pensioenuitvoerder op grond van de Wet pensioencommunicatie vanaf 1 juli 2016 moet gebruiken. Dit document bestaat uit drie lagen. De deelnemer krijgt gelaagde informatie over zijn pensioenregeling. Laag 1 bevat een beknopte weergave van de pensioenregeling. Deze laag vervangt de huidige startbrief. In laag 2 worden de onderdelen uit laag 1 uitgebreider beschreven. Laag 3 bestaat uit documenten die bij de regeling horen, bijvoorbeeld het pensioenreglement. De Pensioen 1-2-3 van SPKB is op de website te vinden.

Beleggingen

Terugblik op 2016

In 2016 zijn geen wijzigingen doorgevoerd in het gevoerde beleggingsbeleid. De portefeuille werd voor 70% belegd in vastrentende waarden en voor 30% in aandelen. Het renterisico werd voor 60% afgedekt. Het valutarisico op de USD werd voor 70% afgedekt. Het risico op GBP en JPY was voor 100% afgedekt. Het risico op overige valuta wordt niet afgedekt omdat hier geen substantiële investeringen in zijn. De vastrentende portefeuille wordt beheerd door Delta Lloyd Asset Management, de aandelenportefeuille door BlackRock. KAS BANK beheert de afdekking van de valutarisico's.

Ontwikkeling portefeuille

De waarde van de portefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in de toelichting op de balans. Ten opzichte van ultimo 2015 heeft het belegd vermogen (inclusief lopende interest en liquide middelen) een stijging van € 32 miljoen laten zien, van € 286 miljoen ultimo 2015 tot € 318 miljoen ultimo 2016. De performance van de portefeuille was positief over 2016 (circa 8,25%).

Portefeuillebeheer

Delta Lloyd Asset Management beheert de vastrentende waarden portefeuille van SPKB. De vastrentende waarden portefeuille heeft bij SPKB vooral het doel om de verplichtingen af te dekken. Hiermee vermindert SPKB het renterisico. Daarnaast is het secundaire doel om een hoger rendement te behalen dan de waarde toename van de pensioenverplichtingen.

BlackRock belegt voor SPKB de aandelenportefeuille. Van de aandelenportefeuille wordt ongeveer 89% belegd in ontwikkelde gebieden en 11% in Emerging Markets. Op de aandelenbeleggingen is een maatschappelijk verantwoord beleggen filter van toepassing, die uitsluiting van onder andere controversiële wapens waarborgt. De vermogensbeheerders hebben de principes voor verantwoord beleggen van de UNPRI ondertekend.

De aandelenportefeuille wordt passief belegd. In de vastrentende waarden portefeuille wordt (gedeeltelijk) actief belegd.

Strategisch beleggingsbeleid

De strategische vermogensverdeling (verdeling tussen aandelen en vastrentend) is in 2016 niet gewijzigd.

De beleggingscommissie beoordeelt aan de hand van de rapportages of wijzigingen van de portefeuille noodzakelijk zijn (bij posities buiten de bandbreedte) om de portefeuille in lijn te brengen met de normportefeuille. Aan het begin van 2016 was de afdekking van het renterisico onder de bandbreedte gezakt door de sterk gedaalde rente. In april is de rentehedge teruggebracht naar het strategische niveau van 60%. Daarbij is tevens het renterisico op de verschillende looptijden meer in lijn gebracht met een niveau

van 60% per looptijdsegment. Omdat een volledige aanpassing van de rente-afdekking naar 60% op alle looptijdsegmenten veel transacties en dus kosten zou vereisen, is ervoor gekozen niet elke looptijd precies af te dekken. De gemaakte aanpassing op de rente-afdekking betekent dat het risico op wijzigingen in de vorm van rentecurve sterk is gereduceerd. Verder heeft de portefeuille zich in 2016 binnen de strategische bandbreedtes bewogen en zijn geen andere aanpassingen in de beleggingen gemaakt.

De portefeuille op 31 december 2016

Asset (ultimo 2016)	Norm	Min	Max	Benchmark
Aandelen	30,0%	20,0%	40,0%	MSCI AC World index hedged
– World	26,1%	24,0%	27,0%	MSCI World Net benchmark
– Emerging Markets	3,9%	3,0%	6,0%	MSCI Emerging Markets Net benchmark
Vastrentende waarden	70,0%	60,0%	80,0%	Rendement verplichtingen op basis DNB Dagcurve * 60%
– Obligaties – Staatsgerelateerd	49,0%	35,0%	63,0%	iBoxx € Sovereign & Sub-Sovereign (5% issue < AA Cap) Total Return
– Obligaties – Collateralized	7,0%	3,5%	10,5%	iBoxx € Collateralized Total Return
– Obligaties – Corporate	14,0%	3,5%	24,5%	iBoxx € Corporate Total Return

Risicoafdekking

In 2016 zijn er geen wijzigingen geweest in het beleid ten aanzien van het afdekken van financiële risico's. De risico's in de beleggingsportefeuille worden beheerd op basis van het vereist eigen vermogen en risicobudget. De bandbreedtes zijn bepaald aan de hand van de meest recente ALM studie en de risicohouding van het fonds. Daarnaast is beleid bepaald voor bepaalde risicofactoren, zoals renterisico, valutarisico, kredietrisico en tegenpartijrisico.

Meer informatie over de risico-afdekking is opgenomen in de paragraaf over risicomanagement.

Resultaat

Het rendement van de totale portefeuille na valutahedging komt neer op 8,25%. Het rendement was lager dan het benchmarkrendement van 9,07%, een underperformance van 0,82%. Deze underperformance wordt veroorzaakt doordat de rentehedge in het begin van 2016 onder de strategische benchmark van 60% lag. De winst in de beleggingsportefeuille door de rentedaling in deze periode was daardoor lager dan de benchmark.

De aandelenportefeuille behaalde in 2016 een rendement van 8,88% (na hedging), 0,71% onder de benchmark. De aandelen rendeerden iets beter dan de benchmark, maar door een grote cash component in de totale returnportefeuille laat de totale returnportefeuille een underperformance zien. Alle performance cijfers zijn gebaseerd op de rapportages van KAS BANK.

De rentedaling in 2016 heeft gezorgd voor een positief rendement in de vastrentende waarden portefeuille. De portefeuille behaalde een rendement van 7,75% over 2016 versus 8,72% voor de benchmark. Deze underperformance wordt veroorzaakt door de lagere rente-afdekking aan het begin van het jaar, zoals hierboven nader uitgelegd.

Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB)

SPKB neemt Maatschappelijk Verantwoord Beleggen mee in de vaststelling van het beleggingsbeleid. Voor 2016 heeft SPKB besloten om een beperkt ESG beleid te voeren, gebaseerd op een uitsluitingsbeleid op cluster munitie producenten in de rendementsportefeuille. Door de beperkte schaal van SPKB, zijn beschikbare resources beperkt en mogelijke producten en diensten te kostbaar. SPKB houdt zich hierbij aan de wet- en regelgeving en eist dat ook van de vermogensbeheerders. Dat wil zeggen dat er niet wordt belegd in cluster munitie.

In onderstaande beschrijving wordt de huidige situatie betreffende het MVB-beleid per beheerder samengevat.

BlackRock heeft de UN Principles for Responsible Investing (UNPRI) onderschreven. SPKB belegt in twee aandelenfondsen van BlackRock. Beide fondsen hebben een uitsluitingenbeleid voor controversiële wapens. Het beleid voldoet aan de wettelijke eisen betreffende niet-beleggen in producenten van clustermineralen

Delta Lloyd Asset Management (DLAM) heeft de UNPRI en UN Global Compact Principles (UNGCP) onderschreven. DLAM belegt niet in bedrijven die deze principes schenden. Verantwoord beleggen is structureel ingebed in het beleggingsbeleid van DLAM. Het beleid verantwoordelijk beleggen is van toepassing op alle beleggingscategorieën en alle fondsen onder beheer van DLAM. Voor de vastrentende beleggingen die DLAM beheert voor SPKB betekent dit dat beleggingen in vastrentende waarden uitgegeven door bedrijven die de UNGCP schenden zijn uitgesloten.

De Beleggingscommissie vindt de mate van MVB-beleid acceptabel gegeven de keuzes met betrekking tot passief beheer. Met de voortgaande ontwikkelingen van beleggingsproducten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen ziet SPKB wel mogelijkheden om in de nabije toekomst de beleggingen beter aan te sluiten op de VN doelen voor duurzaamheid.

Uitvoeringskosten

	2016 ¹⁾	2015 ¹⁾
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	€ 686.000	€ 1.079.000
Per (actieve en pensioengerechtigde) deelnemer	€ 743,23	€ 1.042,51
Vermogensbeheerkosten	€ 688.000	€ 661.000
Transactiekosten	€ 126.000	€ 51.000
Gemiddeld belegd vermogen	€ 303.300.000	€ 288.740.000
Vermogensbeheerkosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,23%	0,23%
Transactiekosten als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,04%	0,02%

Om de kosten per deelnemer te berekenen is conform de aanbeveling van de Pensioenfederatie het aantal deelnemers gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en pensioengerechtigden. Gewezen deelnemers tellen dus niet mee in deze berekening. De vermelde bedragen sluiten aan op de bedragen die zijn vermeld in de jaarrekening.

Kosten pensioenbeheer

De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2016 gedaald ten opzichte van 2015. Deze daling wordt veroorzaakt doordat in 2015 sprake was van eenmalig (hoge) kosten in verband met de overgang naar het nieuwe toezichtkader (nFTK), de overgang naar een nieuwe uitvoeringsorganisatie (AZL) en het onderzoek naar de APF Financiële Dienstverlening.

Voor een verdere specificatie wordt verwezen naar toelichting [15] in de "Toelichting op de staat van baten en lasten".

Kosten vermogensbeheer

Kosten van het vermogensbeheer kunnen in twee categorieën worden onderscheiden:

- De eerste categorie betreft de kosten zoals die in de jaarrekening zijn verwerkt, waaronder de beheervergoeding van de vermogensbeheerder(s), het bewaarloon, kosten van ondersteuning bij het vermogensbeheer, kosten accountant betreffende het vermogensbeheer en kosten met betrekking tot de beleggingsadministratie.

1) Bedragen zijn inclusief BTW

- De tweede categorie betreft kosten die rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn dus niet inbegrepen in de kosten van de vermogensbeheerder(s) zoals opgenomen in de jaarrekening.

Daarnaast worden er nog transactiekosten en aan- en verkoopkosten gemaakt.

De kosten van het vermogensbeheer van 0,23% zijn gerelateerd aan een rendement op beleggingen van 8,3%. De kosten weerspiegelen het beleid, waarbij voornamelijk in liquide portefeuilles wordt belegd. Naast de vaste kosten voor het beheer van de beleggingen is er een performance gerelateerde fee afgesproken voor de actief beheerde beleggingen in vastrentende waarden. Bij een overperformance betaalt SPKB een klein deel van de overperformance aan de beheerder, en bij een underperformance betaalt de beheerder een klein deel van de underperformance aan SPKB. Doordat er in 2015 een underperformance was op deze beleggingen heeft SPKB een deel van de indirecte kosten terug ontvangen, die als een negatieve directe kostenpost zijn weergegeven. De transactiekosten waren in 2016 hoger dan in 2015 doordat er in 2016 meer transacties zijn geweest in verband met een aanpassing van de afdekking van de renterisico's.

In onderstaande tabellen zijn de kosten (x € 1.000) voor 2015 en 2016 weergegeven:

	2016		
	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Beheerkosten			
Vastgoed	0	4	4
Aandelen	107	28	135
Vastrentende waarden	-80	367	287
Overige	0	0	0
Totaal beheerkosten	27	399	426
Overige vermogensbeheerkosten			
Beleggingsadvies	18	0	18
Bewaarloon	11	0	11
Beleggingsadministratie	231	0	231
Overige beleggingskosten	2	0	2
Totaal overige vermogensbeheerkosten	262	0	262
Totaal kosten vermogensbeheer, exclusief transactiekosten	289	399	688
Transactiekosten			
Vastgoed	0	0	0
Aandelen	0	9	9
Vastrentende waarden	0	90	90
Overige	25	2	27
Totaal transactiekosten	25	101	126
Totaal kosten vermogensbeheer, inclusief transactiekosten	314	500	814

De stijging van de transactiekosten wordt met name verklaard door aan- en verkopen van IRS'en. Dit betreft 63K.
 In 2015 waren er geen IRS transacties.

	2015		
	Directe kosten	Indirecte kosten	Totale kosten
Beheerkosten			
Vastgoed	0	0	0
Aandelen	108	34	142
Vastrentende waarden	-86	359	273
Overige	0	0	0
Totaal beheerkosten	22	393	415
Overige vermogensbeheerkosten			
Beleggingsadvies	29	0	29
Bewaarloon	10	-10	0
Beleggingsadministratie	217	0	217
Overige beleggingskosten	5	-5	0
Totaal overige vermogensbeheerkosten	261	-15	246
Totaal kosten vermogensbeheer, exclusief transactiekosten	283	378	661
Transactiekosten			
Vastgoed	0	0	0
Aandelen	0	12	12
Vastrentende waarden	0	14	14
Overige	24	1	25
Totaal transactiekosten	24	27	51
Totaal kosten vermogensbeheer, inclusief transactiekosten	307	405	712

Governance

Bestuur

Het bestuur heeft in 2016 elf maal vergaderd. Het bestuur heeft twee keer met de visitatiecommissie en vier keer met het verantwoordingsorgaan overlegd.

Belangrijke onderwerpen die in de bestuursvergaderingen aan de orde kwamen, zijn:

- de missie, visie en strategie;
- de financiële positie van het fonds;

- de toekomst van het fonds en actuele ontwikkelingen in de pensioensector;
- het pensioenbeleid (waaronder premie- en toeslagbeleid);
- het beleggingsbeleid, waaronder het MVB-beleid;
- het governancebeleid (waaronder het integriteits- en beloningsbeleid);
- het communicatiebeleid;
- het uitbestedingsbeleid;
- risicomangement;
- de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA);
- de wijziging van fondsdocumenten, zoals de ABTN en
- de ALM Studie.

Fondsdocumenten

In het verslagjaar zijn de volgende fondsdocumenten gewijzigd:

- De Uitvoeringsovereenkomst 2016;
- Het Statuut van de Financiële Commissie;
- Het Pensioenreglement 2016.

Statuten

De laatste notariële akte dateert van 30 juni 2014.

ABTN

De Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (ABTN) wordt jaarlijks door het bestuur geactualiseerd. In 2016 is de ABTN geactualiseerd en in de bestuursvergadering van 29 juni 2016 is de vaststelling uitgesteld in verband met de geplande revisie door de actuaris en de in november 2016 uitgevoerde ALM studie.

Pensioenreglement

De belangrijkste wijziging in het verslagjaar van het pensioenreglement had betrekking op de aanpassing van de pensioenregeling per 1 januari 2016. Bijlage 1 van het pensioenreglement is aangepast aan het toeslagbeleid onder het nieuwe FTK.

Het meest actuele pensioenreglement en de meest actuele reglementen zijn beschikbaar op de website van pensioenfonds van de KAS BANK.

Uitvoeringsreglement

Het uitvoeringsreglement is in 2016 gewijzigd. De pensioenovereenkomst tussen KAS BANK en haar (gewezen) werknemers is met ingang van 1 januari 2016 gewijzigd in een collectieve premieovereenkomst (CDC) wat betekent dat de financiële aansprakelijkheid van KAS BANK beperkt is tot de betaling van de premie.

Geschiktheid

Het geschiktheidsbeleid en het opleidingsplan zijn vastgelegd in een geschiktheidsplan: Beleidsplan geschiktheid bestuur pensioenfonds KAS BANK.

In 2016 zijn door het bestuur de volgende opleidingen gevolgd en afgerond:

- Geschiktheid B/Executive pensions program Nyenrode door Monique Jager-Smeets;
- Geschiktheid A door Pieter van der Wal;
- Geschiktheid B door Larissa Gabriëlse voor het onderdeel Governance.

Zelfevaluatie

Het bestuur heeft in december 2016 een zelfevaluatie uitgevoerd waarbij de leden een vragenlijst hebben ingevuld met betrekking tot het eigen functioneren en het functioneren van het bestuur als geheel. De herkenbare uitkomsten zijn met elkaar besproken en er wordt aan de verbeterpunten gewerkt.

Diversiteit

Het bestuur en de commissies streven naar diversiteit van de leden.

Het bestuur bestaat in 2016 uit 4 mannen, waarvan 1 vertegenwoordiger van de gepensioneerden en 1 man van onder de 40 jaar en 2 vrouwen waarvan 1 onder de 50 jaar.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit 1 vrouw (voorzitter) en 5 mannen, waarvan 2 vertegenwoordigers vanuit de gepensioneerden. Bij het wervingsbeleid van nieuwe leden wordt er rekening gehouden met de diversiteit van de samenstelling van de commissies.

Beloningsbeleid

Pensioenfonds moeten zorgvuldig omgaan met de beloningen aan hun leden van het bestuur, het verantwoordingsorgaan en de visitatiecommissie. Het beloningsbeleid moet niet aanzetten tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds aanvaardbaar is. Dit is als uitgangspunt genomen bij het beloningsbeleid van SPKB.

Het beloningsbeleid heeft betrekking op de bestuursleden, leden van het verantwoordingsorgaan en de leden van de visitatiecommissie. De leden van het bestuur van SPKB ontvangen geen vergoeding, met uitzondering van de vertegenwoordiger van gepensioneerden (externe bestuurder). Deze ontvangt een vacatievergoeding van 18.000 euro per jaar (1.500 euro per maand) op basis van de statuten en richtlijnen van De Nederlandsche Bank (DNB).

De gepensioneerde leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een jaarlijkse vacatievergoeding van 1.100 euro. Dit ligt in lijn met de gestelde tijdsbesteding van 8 uur per week en de deskundigheidseisen en competentievereisten, die gelijkgesteld zijn aan bestuursleden.

De beloning van de leden van de visitatiecommissie betreft een vaste vergoeding die in redelijke verhouding staat tot de gedragen verantwoordelijkheden, de aan deze functie gestelde eisen en het tijdsbeslag.

De kosten die bestuursleden maken voor opleidingskosten en reiskosten worden vergoed door het pensioenfonds. Door een groeiende hoeveelheid wet- en regelgeving, is het relevant dat bestuursleden hun deskundigheid op peil houden. Dit geldt ook voor leden van het verantwoordingsorgaan. Opleidingskosten van de visitatiecommissie worden niet door het fonds vergoed.

Het fonds kent geen prestatiebeloning of andere variabele beloningselementen. In 2016 is niet afgeweken van het beloningsbeleid.

Gedragscodes / Compliance Officer

Het bestuur stuurt SPKB op een integere manier. Jaarlijks en bij uittreding bevestigen de leden van het bestuur dat zij integer hebben gehandeld. In het jaar 2016 is uitgewerkt wat onder integer handelen, valt en opgeschreven in een gedragscode. De gedragscode is formeel vastgesteld in 2017.

Het Nederlands Compliance Instituut (NCI) is aangesteld als compliance officer. De compliance officer is onder meer belast met de controle op de naleving van de gedragscode. Over 2016 heeft de compliance officer geen bijzonderheden geconstateerd.

Wet- en regelgeving

In 2016 zijn aan SPKB geen dwangsommen of boetes opgelegd. Er zijn door de toezichthouders De Nederlandsche Bank N.V. en/ of de Stichting Autoriteit Financiële Markten geen aanwijzingen aan het fonds gegeven, noch is een bewindvoerder aangesteld of is bevoegdheidsuitoefening van organen van het fonds gebonden aan toestemming van de toezichthouder.

Code pensioenfondsen

Bij verantwoording over de naleving van de Code pensioenfondsen verantwoording geldt het principe 'pas toe of leg uit'. Afwijking van de norm is mogelijk als daar een goede reden voor is.

De Code pensioenfondsen is per 1 maart 2016 gewijzigd. In norm 41 is de Ombudsman Pensioenen als alternatief opgenomen voor de interne klachten- en geschillenprocedure. Hiermee wordt in beginsel geregeld dat alle deelnemers, gewezen deelnemers, nabestaanden en gepensioneerden een klacht of geschil over de uitvoering van de pensioenregeling bij een pensioenfonds kunnen voorleggen aan de Ombudsman Pensioenen.

Deze wijziging heeft tot gevolg dat SPKB de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden vanaf januari 2017 wijst op de mogelijkheid van de Ombudsman in het geval van een geschil met of klacht tegen het pensioenfonds.

Normen uit de Code pensioenfondsen waarvan door SPKB is afgeweken in 2016

De normen die (nog) niet volledig worden nageleefd betreft norm 60 inzake zittingsduur en herbenoeming: De zittingsduur van een bestuurslid is maximaal vier jaar. Een bestuurslid kan maximaal twee keer worden herbenoemd.

In het statuut van SPKB wordt hiervan afgeweken: de zittingsduur van een bestuurslid is maximaal zes jaar en een bestuurslid kan één keer worden herbenoemd.

Klachten en geschillen

Een deelnemer kan een klacht indienen als deze van mening is dat bij de uitvoering van de pensioenreglementen zijn rechten zijn geschaad. In 2016 zijn 4 klachten ingediend bij het pensioenfonds. Dit betrof 2 individuele klachten waarvan 1 terecht en gehonoreerd en 1 niet terecht en onderhanden. Verder zijn er 2 collectieve klachten terecht ingediend waarvan 1 een fout betrof in het UPO gepensioneerden (14 keer) en 1 betrof een fout in het UPO gepensioneerden waarbij de hoog-laag constructie niet is verwerkt (13 keer). Beide collectieve klachten zijn afgehandeld met een herziene UPO in februari 2017.

Uitbestedingsbeleid

SPKB heeft mede gezien haar beperkte omvang bedrijfsprocessen uitbesteed aan andere partijen. Aan uitbesteding zijn risico's verbonden. Het bestuur van SPKB heeft daarom beleid vastgesteld met betrekking tot de beheersing van risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen.

Het uitbestedingsbeleid van SPKB is in overeenstemming met de "Beleidsregel Uitbesteding" van De Nederlandsche Bank.

In de uitvoering van haar kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van de dienstverlening voorop. De belangen van (gewezen) deelnemers, uitkeringsgerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat SPKB delen van haar werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden.

Het doel van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van de continuïteit en de constante kwaliteit van de dienstverlening.

Het bestuur van SPKB toetst regelmatig op de manier waarop de uitbesteede activiteiten of processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur van SPKB doet dit door middel van:

- Het monitoren van de uitvoerders via het (laten) uitvoeren en beoordelen van periodieke audits bij de uitvoerder of te laten rapporteren over de stand van zaken met betrekking tot de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402 rapportage of een daarmee vergelijkbare rapportage;
- Maandelijkse en kwartaalrapportages van de uitvoerder, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;

- Het actuariële rapport van de certificerende actuaaris;
- Rapportages van de accountant;
- Periodiek overleg en evaluatie met de uitvoerders over de uitvoering van de dienstverlening.

Risicomanagement

Aanwezige risico's

De belangrijkste doelstelling van het fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen en het nastreven van de ambitie van de pensioenregeling. Bij het beheer en de financiering van de pensioenverplichtingen loopt het fonds risico's. De risico's kunnen ingedeeld worden in financiële en niet-financiële risico's. Onderstaande tabel geeft meer uitleg rondom de risico's die het fonds loopt. Verdere kwalitatieve en kwantitatieve uitleg rondom de financiële risico's wordt gegeven in de risicoparagraaf bij de toelichting op de jaarrekening.

Financiële risico's	Definitie
Renterisico (S1)	Het fonds is gevoelig voor wijzigingen in de rente omdat de rentegevoeligheid van de beleggingen en de rentegevoeligheid van de verplichtingen niet gelijk zijn (de zogenaamde duration mismatch).
Marktrisico (S2, S4)	Het fonds loopt het risico dat door de ontwikkeling van marktprijzen (veroorzaakt door factoren die samenhangen met een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren) waardewijzigingen plaatsvinden.
Valutarisico (S3)	Het fonds belegt in buitenlandse waardepapieren, waardoor het fonds gevoelig is voor koersschommelingen van de betreffende valuta ten opzichte van de euro.
Kredietrisico (S5)	Het fonds loopt het risico van financiële verliezen als gevolg van faillissementen, betalingsonmacht of kredietverslechtering van tegenpartijen.
Beleggingsrisico (S10)	De risico's die het fonds loopt binnen haar vastgoed- en aandelenportefeuille.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het risico dat het fonds loopt met haar deelnemers op het gebied van sterfte en arbeidsongeschiktheid.
Liquiditeitsrisico (S7)	Het risico voor het fonds dat er onvoldoende liquide middelen beschikbaar zijn om op korte termijn aan de verplichtingen te kunnen voldoen en/ of het verlies dat beleggingen niet snel verkocht kunnen worden.

Niet-financiële risico's	Definitie
Uitbestedingsrisico	Het uitbestedingsrisico is het risico voor het fonds dat de continuïteit/kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden, dan wel voor deze derden beschikbaar gestelde apparatuur en het ter beschikking gesteld personeel wordt geschaad.
Operationele risico's	Het risico dat optreedt voor het fonds bij de uitvoering van de pensioen- en beleggingsactiviteiten, als gevolg van niet-afdoende of falende interne processen, menselijk gedrag en systemen of als gevolg van externe gebeurtenissen.
Compliance risico	Het compliance risico omvat het risico voor het fonds dat niet of niet tijdig de consequenties van (veranderende) wet- en regelgeving worden onderkend, waardoor wet- en regelgeving op onderdelen worden overtreden.
Reputatierisico	Onder reputatierisico wordt het risico verstaan dat het fonds door het handelen reputatieschade lijdt bij belanghebbenden.

Beleidsinstrumenten

Als maatstaf voor de draagkracht van het fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. De ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad kan nadelig beïnvloed worden door bovenstaande risico's. Om de risico's te beheersen en de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad te beïnvloeden heeft het fonds een aantal beleidsinstrumenten tot haar beschikking:

- Beleggingsbeleid;
- Herverzekeringsbeleid;
- Premie;
- Toeslagbeleid.

De uitgangspunten rondom deze beleidsinstrumenten zijn gebaseerd op de risicobereidheid van het fonds. Deze risicobereidheid is in 2015 via een risicoanalyse door het bestuur samen met de sociale partners onderzocht. Uit het risicobereidheidsonderzoek bleek dat de deelnemers van SPKB meer risico-avers zijn dan het gemiddelde deelnemersbestand in Nederland. De deelnemers hebben liever een iets lager pensioen met meer zekerheid dan een grotere kans op indexatie.

De premie is een kostendekkende premie op basis van DNB UFR rente. Tevens wordt door de sponsor een toeslag gegeven van 5% gerelateerd aan de loonsom. De zogenaamde premiedekkingsgraad ad 143,3% is hierdoor hoger dan 100% en draagt bij aan (het herstel van) de dekkingsgraad. De premiedekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de betaalde premie voor de nieuw in te kopen aanspraken en de technische voorziening die het pensioenfonds vaststelt voor deze nieuwe aanspraken (zuivere premie, dus op basis van de rentetermijnstructuur). Een premiedekkingsgraad van 100% is precies voldoende voor de fondsreservering, waarbij dan geen rekening wordt gehouden met een opslag voor het Vereist Eigen Vermogen. Bij een premiedekkingsgraad lager dan de actuele dekkingsgraad, loopt de actuele dekkingsgraad terug en vice versa. De feitelijk ontvangen premie wordt hierbij geschoond voor de opslag voor uitvoeringskosten in het lopende jaar.

Een verdere concretisering van de beleidsuitgangspunten is gebaseerd op de in 2016 uitgevoerde ALM studie. In deze ALM studie is de samenhang tussen de beleidsuitgangspunten rondom de premie, toeslag en de te voeren beleggingsstrategie getoetst. Dit heeft op hoofdlijnen geleid tot onderstaand beleid.

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau bij uitvoering ALM studie	Premie	Toeslagverlening (basis=prijsindex)	Beleggingen
BDG Vereist Eigen Vermogen Minimum Eigen Vermogen	110,8% 114,4% 104,1%	Kostendeckende premie op basis van DNB UFR rente, met een opslag van 5% over de pensioengevende loonsom	BDG > 114,4% < 125% Toeslagruimte wordt verdeeld: actieven: gepensioneerden en inactieven= 2:1 >125% actieven: gepensioneerden en inactieven= 1:1 BDG>130% hiervoor beschikbare toeslagruimte wordt aangewend voor inhaaltoeslag	Beleggingsplan 2016: Matching portefeuille 70% Return portefeuille 30% Renteafdekking 60% Valuta afdekking USD (70%), GBP en JPY (100%)
Toeslagdrempel	BDG > 110,0%			

Er wordt opgemerkt dat onder het huidige Financiële Toetsingskader (nFTK) het toeslagbeleid en het verlenen van mogelijke inhaaltoeslagen met name ingekaderd wordt door de hoogte van de beleidsdekkingsgraad en de strategisch vereiste dekkingsgraad. Bovenstaand overzicht biedt duidelijke richtlijnen. Hierdoor loopt het fonds geen onvoorziene risico's voor wat betreft het te voeren premie- en toeslagbeleid.

Financiële risico's	Beleid
Renterisico (S1)	Het fonds dekt het grootste gedeelte van het renterisico van de verplichtingen voor 60% af.
Marktrisico (S2, S4)	Onderdeel van de investment beliefs van het pensioenfonds is het spreiden van risico's. Door deze diversificatie wordt het marktrisico verminderd.
Valutarisico (S3)	Het fonds dekt strategisch de USD voor 70% en de GPB en JPY voor 100% af.
Kredietrisico (S5)	Het fonds belegt niet in kredietgevoelige beleggingen met een slechte rating (below investment).
Beleggingsrisico (S10)	Conform het marktrisico wordt dit risico grotendeels tegengegaan door de goede spreiding binnen de portefeuille van het fonds.
Verzekeringstechnisch risico (S6)	Het pensioenfonds wil niet het risico dragen voor arbeidsongeschiktheid en langlevens. Deze risico's zijn derhalve verzekerd.
Liquiditeitsrisico	Het pensioenfonds belegt niet in illiquide beleggingen.

Niet-financiële risico's	Beleid
Uitbestedingsrisico	Het fonds heeft de uitbesteding van de pensioenadministratieactiviteiten uitbesteed aan AZL N.V. De vermogensbeheeractiviteiten zijn uitbesteed aan Delta Lloyd assetmanagement en Blackrock.
Operationele risico's	Het fonds beheert dit risico mede door de ISAE 3402 rapporten die het fonds van de uitvoerders ontvangt.
Compliance risico	Het fonds heeft gedetailleerde SLA's afgesproken met haar uitvoerders. Daarnaast heeft het fonds een compliance officer aangesteld die toeziet op de gedragscode door het bestuur van het fonds.
Reputatierisico	Om dit risico te beperken heeft het fonds een integriteitsbeleid vastgesteld evenals een communicatiebeleid waarin transparante communicatie naar haar belanghebbenden voorop staat.

Controle op het gevoerde beleid

Op grond van het nFTK moet continu gemonitord en aan de deelnemers gecommuniceerd worden of het gevoerde beleid resulteert in de verwachte doelstellingen. Deze wettelijke verplichting komt tot uitdrukking in de zogeheten 'risicohouding'. De risicohouding van het fonds is de mate waarin het fonds, na overleg met sociale partners en het verantwoordingsorgaan, bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het fonds te realiseren en de mate waarin het fonds beleggingsrisico's kan lopen gegeven de kenmerken van het fonds. De risicohouding wordt verder onderverdeeld in een korte termijn risicohouding en een lange termijn risicohouding.

Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding wordt gemeten aan de hand van de vereiste dekkingsgraad met bijbehorende bandbreedtes. Indien op enig moment de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad zich buiten deze bandbreedtes bevindt, is dit een eerste indicatie dat het gevoerde beleid niet in lijn is met de doelstellingen van het fonds. Het fonds heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een vereiste dekkingsgraad tussen de 111% en 119%. Gedurende 2016 is de daadwerkelijke vereiste dekkingsgraad binnen deze bandbreedtes gebleven en heeft het fonds haar beleid niet hoeven aanpassen. Eind 2016 bedraagt de feitelijk vereiste dekkingsgraad 114,7%.

Lange termijn risicohouding

De lange termijn risicohouding komt tot uitdrukking in de jaarlijks terugkerende haalbaarheidstoets. De belangrijkste uitkomst waarnaar in de haalbaarheidstoets gekeken wordt, is het pensioenresultaat. Het pensioenresultaat is een maatstaf voor koopkrachtbehoud. Conform de risicobereidheid van het fonds heeft het bestuur een pensioenresultaat en ondergrenzen vanuit verschillende scenario's gedefinieerd die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds. Het pensioenresultaat en ondergrenzen zijn door het bestuur vastgesteld en vastgelegd in de ABTN vanuit de volgende drie situaties:

- de situatie dat het fonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen
- de situatie dat het fonds precies beschikt over de feitelijke dekkingsgraad
- de situatie van een slechtweersscenario van de feitelijke dekkingsgraad

In 2015 heeft het fonds aan deze wettelijke verplichting voldaan via de aanvangshaalbaarheidstoets. Dit heeft geleid tot een pensioenresultaat van 90% vanuit de situatie dat aan de feitelijke dekkingsgraad wordt voldaan. Tevens is met behulp van de aanvangshaalbaarheidstoets getoetst dat het premiebeleid realistisch en haalbaar is. In 2016 is uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets gebleken dat de resulterende pensioenresultaten voldoen aan de in de risicohouding vastgestelde ondergrens en maximale afwijking.

Uitgangspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding		
		NORMEN	RESULTATEN	
Waarbij aan VEV wordt voldaan	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	n.v.t.	
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	90%	96,6%	☒
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slechtweersscenario	25%	22,6%	☒

Vooruitblik 2017

De wereld om ons heen is sterk in beweging. Op macro niveau heeft de verkiezing van de Amerikaanse president Donald Trump een positieve invloed gehad op de dekkingsgraad van het pensioenfonds.

De politiek wil het pensioenstelsel hervormen. Er wordt gesproken over een grote aanpassing van het pensioenstelsel in 2020. Het kabinet wil binnen vijf jaar een nieuw soort individuele pensioenregeling invoeren waarin keuzevrijheid en maatwerk mogelijk is. Daarnaast wil het kabinet vanaf 2020 ook beginnen met de afschaffing van de doorsneepremie, waarbij alle werknemers dezelfde pensioenpremie betalen en per jaar dezelfde pensioenopbouw hebben. Dit zijn de eerste stappen voor de hervorming van ons pensioenstelsel. Deze worden de komende periode verder uitgewerkt door het kabinet, de Tweede Kamer, sociale partners, werkgevers en vakbonden.

Op 27 januari 2017 hebben de Werkgeversvereniging Banken, CNV Vakmensen en De Unie overeenstemming bereikt over een nieuwe CAO Banken. KAS BANK heeft zich bij deze CAO aangesloten. Deze nieuwe CAO biedt de mogelijkheid om over te gaan naar een Individual Defined Contribution (IDC) regeling (individuele beschikbare premie). Tevens heeft deze CAO tot gevolg dat de maximering van de eigen bijdrage van de medewerkers van KAS BANK is komen te vervallen (was 5%).

De reorganisatie binnen KAS BANK heeft invloed op de toekomst van het pensioenfonds. Door steeds minder actieve deelnemers wordt de invloed van de premie op het herstelvermogen van het fonds steeds geringer.

Het bestuur onderzoekt wat mogelijke geschikte opties zijn voor de toekomst van het pensioenfonds. Punten die hierbij aan de orde komen zijn de mogelijkheid om toe te treden tot een Algemeen Pensioenfonds (APF), het eventueel wijzigen van de pensioenregeling en de gevolgen van de wijzigingen in het pensioenstelsel in 2020.

Andere wijzigingen die op ons afkomen zijn de aanpassing van de pensioenregeling als gevolg van de verhoging fiscale pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar per 1-1-2018 en de verhoging van de AOW-leeftijd naar 67 jaar en 3 maanden in 2022.

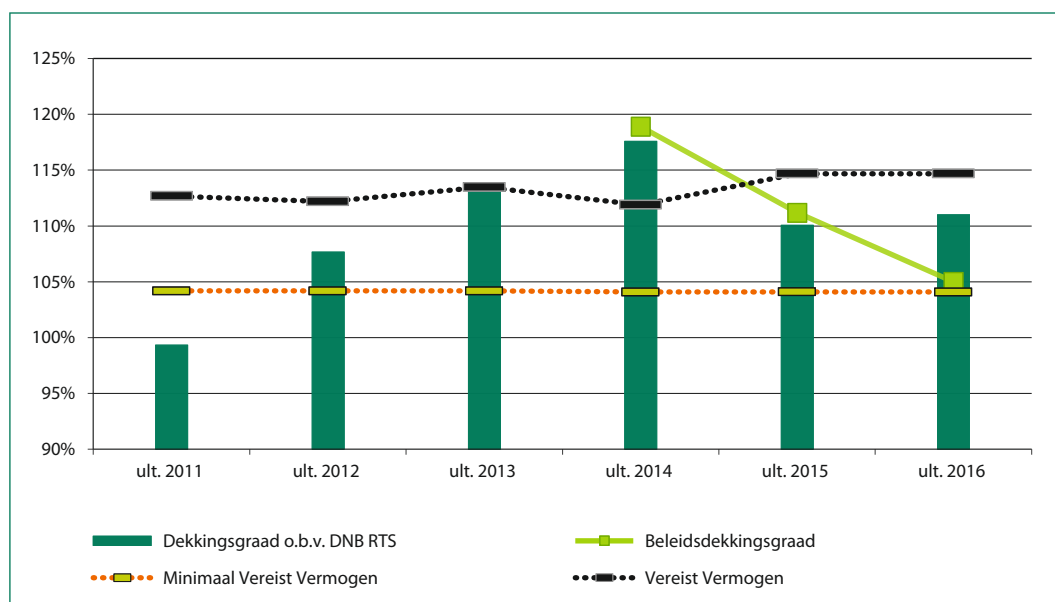
Het blijven boeiende tijden!

Actuariële paragraaf

Financiële positie

De dekkingsgraad wordt gedefinieerd als de waarde van de beleggingen gedeeld door de totale technische voorzieningen (hierna: TV). Per 31 december 2016 bedraagt de dekkingsgraad op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (hierna: dekkingsgraad) 111,0%. De definitie van dekkingsgraad is onder het nieuwe FTK (met ingang van 2015) uniform bepaald, waarvoorheen de meeste pensioenfondsen van een "dekkingsgraad eigen rekening" uitgingen. De beleidsdekkingsgraad (twaalfmaands gemiddelde dekkingsgraad) bedroeg per 31 december 2016 105,0%.

Onderstaand een overzicht van het verloop over de afgelopen jaren van de dekkingsgraden, de gemiddelde dekkingsgraad van alle pensioenfondsen in Nederland en het (Minimaal) Vereist Vermogen. Vanaf boekjaar 2014 is ook de beleidsdekkingsgraad weergegeven.

De dekkingsgraad van het pensioenfonds steeg van 110,1% per 31 december 2015 naar 111,0% per 31 december 2016. De beleidsdekkingsgraad bedroeg ultimo 2016 105,0%. Getoetst aan de beleidsdekkingsgraad, was het op basis van het FTK gedefinieerde Minimaal Vereist Vermogen voor nominale pensioenaanspraken hiermee per 31 december 2016 aanwezig. Het Vereist Vermogen was per 31 december 2016 niet aanwezig.

Voor het oordeel over de vermogenspositie en de toereikendheid van de technische voorzieningen wordt verwezen naar het oordeel van de waarmede actuaire in de actuariële verklaring.

Resultaat

Het resultaat van het pensioenfonds toonde in 2016 een positief saldo van 4.625, tegenover een negatief resultaat over 2015 van 16.353. Het resultaat op beleggingen, inclusief wijziging rentetermijnstructuur (hierna: RTS), is doorgaans de meest significante (en volatiele) post in de bepaling van het jaarresultaat. In 2016 bedroeg dit beleggingsresultaat -/ 3.992. De winst op aandelen droeg positief bij. Als gevolg van de per saldo gedaalde rente voor waardering van de technische voorzieningen nam echter ook de waarde van de technische voorzieningen zodanig toe dat het beleggingsresultaat als geheel negatief is. Dat desondanks het resultaat van het pensioenfonds dit jaar positief is, komt met name door twee bijzondere posten: de wijziging van overlevingsgrondslagen (4.799),

specifiek de aanpassing van de sterftekanscorrectiefactoren, en de eenmalige bijdrage van de werkgever in verband met de wijziging van de uitvoeringsovereenkomst (2.000, onderdeel van de post premies en koopsommen).

In onderstaand overzicht is de actuariële analyse van het saldo van baten en lasten opgenomen:

	2016	2015
Actuariële analyse van het saldo		
Premies en koopsommen	2.375	2.618
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	-3.992	2.644
Beleggingsresultaat: vervallen driemaandsmiddeling	0	-12.141
Beleggingsresultaat: wijziging UFR	0	-8.873
Toeslagverlening	6	-1.804
Sterfte	-156	239
Arbeidsongeschiktheid	69	5
Kosten	0	157
Mutaties / diversen	481	629
Overige resultaten	1.043	173
Aanpassing sterftegrondslagen	4.799	0
Totaal saldo van baten en lasten	4.625	-16.353

Resultaten financiële opzet

De feitelijk door de werkgever af te dragen premie (feitelijke premie) over 2016 was hoger dan de kostendekkende premie (inclusief solvabiliteitsopslag). De feitelijke premie is gebaseerd op het beleidskader van het fonds.

Herstelplan

In 2015 heeft het pensioenfonds een herstelplan ingediend, op basis van de eisen van het nieuwe FTK. Per 1 januari 2017 is het plan geactualiseerd. Op grond van het per 1 januari 2017 geactualiseerde herstelplan, herstelt het pensioenfonds naar verwachting (nog steeds) binnen een periode van 10 jaar, zonder dat aanvullende maatregelen (bijvoorbeeld kortingen) noodzakelijk zijn.

Technische voorzieningen

De totale technische voorzieningen (TV) zijn per 31 december als volgt vastgesteld (x€ 1.000):

	2016	2015
Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds (exclusief excasso kosten)	277.442	256.299
Voorziening excasso kosten	7.213	6.664
Totale technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	284.655	262.963
Technische voorzieningen voor risico van de herverzekeraar	744	177
Totale technische voorzieningen (TV)	285.399	263.140

De TV per 31 december 2016 zijn gewaardeerd op basis van de RTS die door DNB per deze datum is gepubliceerd.

De TV zijn vastgesteld als contante waarde van de opgebouwde aanspraken. Voor (gedeeltelijk) arbeidsongeschikte deelnemers is de vaststelling gebaseerd op de in uitzicht gestelde pensioenaanspraken.

De wijziging van de TV beïnvloedt het jaarresultaat van het fonds.

Vastgesteld te Amsterdam, 21 juni 2017

Bestuur Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK:

Pieter van der Wal, voorzitter

Jan Voskuilen, vicevoorzitter

Pol de Jaeger, secretaris

Monique Jager-Smeets

Larissa Gabriëlse

Otto Hulst

Visitatiecommissie

Verslag van de Visitatiecommissie

Algemene opdracht

De visitatiecommissie rekent tot haar taak om het bestuur te beoordelen op de afwegingen, die het maakt om een goed bestuur te kunnen zijn. Hierbij gaat het met name om het beoordelen van beleids- en bestuur procedures, bestuursprocessen en de "checks and balances" binnen het fonds, de wijze waarop het fonds wordt aangestuurd en de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op de (middel-)lange termijn.

Bij de aanvang van de visitatie over het verslagjaar 2015 én 2016 zijn door het bestuur van het pensioenfonds geen speciale aandachtsgebieden geformuleerd. Door de lastige periode waar het bestuur van het fonds mee is geconfronteerd, heeft er over het verslagjaar 2015 geen visitatie plaatsgevonden. De commissie heeft om deze reden over een langere periode terug gekeken.

Gehanteerd normenkader

De visitatiecommissie werkt aan de hand van de VITP-Toezichtcode 2014. De code verzoekt het interne toezicht de normen van de VITP-Toezichtcode toe te passen en (in het jaarverslag) deugdelijk gemotiveerd uiteen te zetten indien een norm niet (volledig) is toegepast ("pas toe of leg uit"). Tevens betreft de visitatiecommissie de Code Pensioenfondsen bij haar beoordeling.

Bevindingen

De visitatiecommissie is in de gelukkige omstandigheid dat, alhoewel zij normaal gesproken slechts enkele keren per jaar ontmoetingen met het bestuur heeft, zij gedurende de reeks jaren dat er nu gevisiteerd wordt een goed beeld heeft kunnen krijgen van de wijze waarop het bestuur van het fonds gedurende al deze jaren opereert.

Het bestuur is nauw betrokken bij het operationele beleid van het pensioenfonds. Dit komt onder meer tot uitdrukking in een hoge vergaderfrequentie. Het bestuur komt maandelijks bijeen. Ook de commissies vergaderen zeer regelmatig. Uiteraard ligt het risico van verlies aan focus op de strategische koers van het pensioenfonds dan altijd op de loer.

Wij constateren opnieuw dat het bestuur van het pensioenfonds zijn bestuurlijke rol op een transparante en autonome wijze vervuld. Het bestuur verdient waardering voor de wijze waarop zij de wisselingen van bestuursleden heeft opgevangen. Het bestuur van het fonds heeft de primaire attitude om alle belangen goed te wegen en tot evenwichtige besluiten te komen. Wijzigingen in het beleid van KAS BANK door het bestuur van de bank maken een continue heroriëntatie op de te volgen strategie noodzakelijk. Dit vraagt van het bestuur telkens weer een zorgvuldige analyse van de situatie en mogelijke alternatieven. In 2015 is een overzicht opgesteld van de verschillende opties voor de toekomst van het fonds. Ondertussen is de situatie weer gewijzigd en is een update van een dergelijke analyse van groot belang. Hiermee legt het bestuur vooraf duidelijke kaders en criteria vast, zodat achteraf keuzes kunnen worden verantwoord.

De uitkomsten van het proces ter vaststelling van de risicohouding waren in lijn met het vigerende strategische beleid, zodat geconcludeerd mag worden dat het beleid consistent is met de strategie, de financiële positie en de risicobereidheid.

Het bestuur heeft de afgelopen jaren op het gebied van vermogensbeheer opnieuw flinke slagen gemaakt, zowel qua vereenvoudiging van de portefeuille als qua beheer en rapportages. Na de vaststelling van het strategisch beleid vindt een consistente

doorvertaling plaats naar de normportefeuille. Het risicobudget uit de ALM studie wordt gebruikt om te monitoren of de feitelijke portefeuille in lijn is met hetgeen verwacht mag worden.

Het renteafdekking beleid is in 2016 uitgebreid geanalyseerd. Gevolg waren duidelijke beleidskeuzes over de mate van renteafdekking, de uitvoering en (tactisch bewuste) positionering op de rentecurve. De visitatiecommissie is van mening dat deze ontwikkeling bijdraagt aan een beheerste uitvoering van het renterisicomanagement.

Aanbevelingen

De visitatiecommissie heeft bij de beoordeling van de verschillende documenten en naar aanleiding van de gesprekken met het bestuur en VO diverse waarnemingen gedaan. Deze leiden tot een aantal aanbevelingen voor het bestuur die hieronder samengevat zijn weergegeven.

- Het bestuur functioneert naar behoren. Er is veel kennis en ervaring, met name wanneer het de uitvoering van het beleid betreft. De VC vraagt het bestuur attent te blijven op de strategische thema's en de bredere context waarin de problemen van alle dag vallen.
- Besturen van een pensioenfonds vraagt om een serieuze inspanning van de bestuurders. Wij adviseren het bestuur om voldoende tijd vrij te maken voor het pensioenfonds, en om daarnaast om niet te bezuinigen op kwaliteit en hoeveelheid aan expertise in de ondersteuning van het bestuur. Juist in een periode van transitie is het van belang dat de kwaliteit hoog is.
- Het integrale risicomanagement lijkt geen vast onderdeel van de aansturing van het fonds. Wij adviseren het fonds het (bestaande) integrale risicomanagement nadrukkelijker te volgen. Dat wil zeggen dat voor alle type risico's (strategisch, financieel en operationeel) duidelijk is wat de bruto risico's zijn, welke beheersmaatregelen er zijn genomen om de netto risico's binnen aanvaardbare grenzen te krijgen. Daarnaast verwacht de visitatiecommissie een goede rapportage van de werking van de beheersmaatregelen.
- Bovendien zou een aparte risicoparagraaf bij beleidsvoorstellen kunnen helpen om het risicobewustzijn te vergroten.
- Ten aanzien van de toekomst van het pensioenfonds adviseren wij om in de zeer nabije toekomst (nogmaals) een systematische analyse te maken en vast te leggen in een beslisdocument waarin de voor- en nadelen van alle toekomstscenario's worden beschouwd, wat de wens is van het bestuur van het fonds, rekening houdend met evenwichtige belangenafweging. Voor alle stakeholders. De visitatiecommissie constateert echter ook dat het voor het bestuur moeilijk is om een consistente strategie te formuleren als gevolg van de veranderingen in de koers van het bestuur van de bank.
- Wij adviseren om voldoende tijd en aandacht te geven aan de bestuurlijke besluitvorming zodat besluiten van het bestuur van het fonds uiteindelijk breed worden gedragen. Hoewel het bestuur haar eigen verantwoordelijkheid heeft voor de toekomst van de opgebouwde rechten ('het verleden') is overleg met KAS BANK over de toekomstige uitvoering van de regeling van groot belang voor de afweging van de belangen van de deelnemers.

Oordeel en conclusie over het functioneren van het bestuur

Wij zijn het bestuur erkentelijk dat zij met ons constructief en open hebben willen spreken. De commissie heeft een goede indruk gekregen van het functioneren van het bestuur in de afgelopen twee jaren. Het bestuur en de organisatie van het pensioenfonds is door de recente wisseling van een groot deel van het bestuur gewijzigd. De commissie is van mening dat in het huidige bestuur capabele bestuurders vertegenwoordigd zijn, die echter soms teveel met operationele werkzaamheden bezig zijn.

De commissie is van oordeel dat het bestuur de inhoudelijke en organisatorische complexiteit van het fonds goed aan kan. Bovendien meent de visitatiecommissie dat het bestuur over voldoende 'countervailing power' beschikt jegens gespecialiseerde gesprekspartners, zoals consultants of vermogensbeheerders.

De visitatiecommissie is verheugd dat het bestuur actief heeft gewerkt met de door haar in 2014 uitgebrachte adviezen. Er is vooruitgang geboekt. Er zijn nog wel enkele aanbevelingen die onder handen zijn. Het bestuur heeft aangegeven daar in het komende jaar aandacht voor te hebben.

Tot slotte meent de visitatiecommissie dat sprake is van een goede collegiale samenwerking tussen de bestuurders en een evenwichtige taakverdeling binnen het bestuur.

17 mei 2017

De visitatiecommissie,

Piet Molenaar, voorzitter
Adriaan Heuzinkveld
Eric Uijen

Reactie bestuur op het verslag van de Visitatiecommissie

Het bestuur dankt de visitatiecommissie voor haar werkzaamheden en de gesprekken die wij met de commissie mochten voeren.

Het bestuur heeft het afgelopen jaar, door de ingrijpende wijzigingen in de samenstelling van het bestuur, veel inspanning geleverd om de voortgang van de operationele werkzaamheden en de kennis te waarborgen. Dit heeft er toe geleid dat de tijd die bestuursleden beschikbaar hebben voor de bestuursfunctie onder druk heeft gestaan. Nu de samenstelling van het bestuur weer 'stabiel' is en er afspraken zijn gemaakt t.a.v. (externe) ondersteuning in de voorbereiding van beleid en documentatie, hebben wij de verwachting dat de werkdruk zal afnemen.

Het bestuur heeft, op verzoek van de sponsor, veel aandacht besteed aan een eventuele overgang naar een Algemeen Pensioenfonds (APF). In samenhang met de operationele werkzaamheden zijn andere strategische onderwerpen hierdoor naar de achtergrond verschoven. Vooralsnog is de APF geen oplossing gebleken. Het bestuur zal in de komende periode (opnieuw) de mogelijke toekomst scenario's in beeld brengen; waarbij ook verwachte wijzigingen in de pensioenregeling en het pensioenstelsel in ogenschouw zullen worden genomen.

Het (bestaande) integrale risicomanagement en de hierop gebaseerde beheersmaatregelen zijn inmiddels geëvalueerd aan de hand van het hiervoor door DNB gegeven kader (Firm).

Verantwoordingsorgaan

Verslag van het Verantwoordingsorgaan

Inleiding

Het Verantwoordingsorgaan maakt via dit verslag gebruik van haar bevoegdheid om een oordeel uit te spreken over het gevoerde beleid van het Bestuur, de wijze waarop het is uitgevoerd en de keuzes voor de toekomst. Belangrijkste onderwerpen hierbij zijn:

- Opdracht en uitvoering
- Governance
- Premiebeleid
- Toeslagbeleid
- Beleggingsbeleid
- Communicatie
- Toekomst
- Risicobeheersing

Opdracht en uitvoering

Het fonds voert de pensioenregeling uit op basis van de uitvoeringsovereenkomst. Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de uitvoering correct geschiedt.

Het Verantwoordingsorgaan is van mening dat het Bestuur zich inzet om volgens de bestuurlijke principes haar functie uit te oefenen, maar ziet dat door veranderingen bij de sponsor, in de markt en wisselingen in het Bestuur het moeilijk is om de voortgang in het Bestuurlijke proces te handhaven. Deze veranderingen en onzekerheden zijn ook merkbaar in de samenwerking tussen Bestuur en Verantwoordingsorgaan.

Governance

De structuur van het pensioenfonds bestaat uit het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan en de Visitatiecommissie.

Zowel het Bestuur als het Verantwoordingsorgaan bestaan uit door de deelnemers gekozen leden en door de werkgever benoemde leden. Hierdoor kan er een belangenconflict ontstaan tussen de rol als werkgever en bestuurdersrol in het pensioenfonds. Dit is de afgelopen periode regelmatig onderwerp van gesprek geweest. Het Verantwoordingsorgaan heeft het afgelopen jaar op haar verzoek overleg gehad met de Visitatiecommissie.

Premiebeleid

KAS BANK betaalt aan het pensioenfonds een kostendekkende premie. In tegenstelling tot vorige jaren heeft het pensioenfonds een deel van de uitvoeringskosten voor haar eigen rekening genomen. Deze beslissing is onderwerp van gesprek geweest in 2016. Uit deze gesprekken is gebleken dat deze beslissing na grondig overleg met de sponsor heeft plaatsgevonden en binnen het Bestuur de afweging van de belangen van de verschillende stakeholders heeft plaats gevonden.

Daarnaast betaalt de sponsor structureel 5% van de pensioengevende salarissom om indexatie mogelijk te maken.

Het Verantwoordingsorgaan constateert echter dat ondanks de kostendeckende premie en de opslag van 5%, het steeds moeilijker wordt de pensioenen te indexeren. Deze ontwikkeling wordt versterkt door de lage rentestand en de verhouding tussen de actieve en inactieve deelnemers.

Toeslagbeleid

Het Verantwoordingsorgaan ziet geen tekenen dat het rentebeleid van de Europese Centrale Bank in de naaste toekomst zal wijzigen. Indexatie van de pensioenen zal voorlopig niet aan de orde zijn.

Beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid wordt door externe managers uitgevoerd. De vastrentende portefeuille wordt door Delta Lloyd Asset Management gemanaged, de aandelen portefeuille door BlackRock. KAS BANK verzorgt de afdekking van de valutarisico's.

In 2016 is besloten een beperkt ESG beleid te voeren in de portefeuille die BlackRock onder beheer heeft.

Het Verantwoordingsorgaan heeft hierover mondeling terugkoppeling ontvangen tijdens de reguliere overleggen met het Bestuur.

Communicatie

Het Verantwoordingsorgaan is een aantal jaren met het Bestuur in gesprek over verbetering van de communicatie naar de deelnemers. Wij hebben verbetering van de communicatie naar de deelnemers geconstateerd. Voorbeeld hiervan zijn de twee campagnes in 2016 waarbij het bestuur is voorgesteld en uitleg over de UPO is gegeven.

Wij adviseren het Bestuur aandacht te blijven schenken aan tijdige en transparante communicatie. Alle ontwikkelingen en onzekerheden rondom de uit te voeren pensioenregeling vragen extra communicatie met de deelnemers.

Wij zijn van oordeel dat het belangrijk is op de ingeslagen weg voort te gaan, met naast aandacht voor duidelijke communicatie naar alle stakeholders ook aandacht voor tijdig communiceren.

Toekomst

Het Verantwoordingsorgaan constateert dat de toekomstvisie beknopt in het jaarverslag is opgenomen.

Het Verantwoordingsorgaan wil het Bestuur adviseren om in toekomstige gevallen en uitwerkingen van toekomstscenario's zorg te dragen voor een goede communicatie en documentatie (inclusief doelstellingen, normkader, procesgang en onderbouwing van besluitvorming).

Het bestuur heeft de verschillende toekomstmogelijkheden van het fonds onderzocht. Er zijn externe adviseurs bij betrokken om het proces objectief te houden. Het verantwoordingsorgaan heeft hier terugkoppeling op ontvangen.

Het verantwoordingsorgaan wil het Bestuur adviseren duidelijke beslisdocumentatie op te stellen, waaruit de afwegingen van het Bestuur naar voren komen.

Op basis van de uitdagingen die er voor het fonds liggen is besloten om het huidige beleid voorlopig te handhaven.

Risicobeheersing

De beheersing van de risico's is vooral ingestoken op de financiële risico's. De niet financiële risico's mogen meer aandacht krijgen. De beheersing evenals de monitoring ervan, kan verbeterd worden teneinde zorg te dragen dat alle risico's de benodigde aandacht krijgen.

Het Verantwoordingsorgaan heeft geconstateerd dat de communicatie met de deelnemers over de risicohouding waarop gemonitord wordt, vooral betrekking heeft op de beleggingsrisico's. Overige risico's zijn in de communicatie onderbelicht.

Wij adviseren het bestuur extra aandacht te schenken aan de overige risico's, met als concreet voorbeeld het uitbestedingsrisico bij het fonds, aangezien sterk gesteund wordt op de uitbestede partijen, een risico dat niet alleen middels de ISAE3402 rapportages gemitigeerd kan worden.

Slotopmerking

Het Verantwoordingsorgaan waardeert de samenwerking met het Bestuur. Ondanks enig kritisch commentaar en aanbevelingen verwacht het Verantwoordingsorgaan ook in 2017 constructief met het Bestuur samen te werken. Vooral de toekomst van het pensioenfonds en evenwichtige belangenbehartiging van alle stakeholders is voor het Verantwoordingsorgaan ook in 2017 een speerpunt.

12 juni 2017

Verantwoordingsorgaan van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK:

Jeannet Bijker
Erik Bobeldijk
Barbara Kampman
Michiel Koudijs
Nico van Leeuwen

Reactie bestuur op het verslag van het Verantwoordingsorgaan

Wij danken de leden van het VO voor de constructieve samenwerking en onderschrijven de aanbevelingen.

Met name de toekomst van het pensioenfonds zal door de verwachte wijzigingen in de pensioenwetgeving en door mogelijke wijzigingen van het pensioenbeleid van de sponsor, hoog op de agenda (blijven) staan. De uitgangspunten en doelstellingen die van belang zijn voor mogelijke keuzes zullen, voor zover voorzienbaar, opnieuw worden gezien en vastgelegd.

Het bestuur van de Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

Jaarrekening

Balans per 31 december

(na bestemming saldo; in duizenden euro)

Activa	2016	2015
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Aandelen	93.416	83.796
Vastrentende waarden	214.701	184.126
Derivaten	11.941	18.882
	320.058	286.804
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [2]	744	177
Vorderingen en overlopende activa [3]	1.432	2.556
Liquide middelen [4]	10.824	22.323
Totaal activa	333.058	311.860

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Passiva	2016	2015
Stichtingskapitaal en reserves [5]	31.295	26.670
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds [6]	284.655	262.963
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen [7]	744	177
	285.399	263.140
Beleggingen voor risico pensioenfonds [1]		
Derivaten	2.278	757
Kortlopende schulden en overlopende passiva [8]	14.086	21.293
Totaal passiva	333.058	311.860

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de balans, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

	2016	2015
Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfondsen [9]		
Directe beleggingsopbrengsten	1.900	2.246
Indirecte beleggingsopbrengsten	22.145	-2.088
Directe kosten van vermogensbeheer	-314	-307
	23.731	-149
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers [10]	9.720	9.249
Saldo van overdrachten van rechten [11]	-1.216	-774
Pensioenuitkeringen [12]	-5.268	-4.994
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfondsen [13]		
Pensioenopbouw	-5.176	-5.141
Toeslagverlening	6	-1.801
Rentetoevoeging	159	-409
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	5.361	5.119
Wijziging marktrente	-28.114	3.176
Wijziging marktrente: vervallen driemaandsmiddeling	0	-12.141
Wijziging marktrente: wijziging UFR	0	-8.843
Resultaat op kanssystemen	-348	202
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.479	959
Wijzigingen actuariële grondslagen	4.799	0
Overige wijzigingen	142	439
	-21.692	-18.440
Herverzekering [14]	29	-168
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten [15]	-686	-1.079
Overige baten en lasten [16]	7	2
Saldo van baten en lasten	4.625	-16.353

[..] De tussen haken vermelde nummers verwijzen naar corresponderende nummers in de toelichting op de staat van baten en lasten, die een integraal onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Bestemming van het saldo

Algemene reserve

	2016	2015
	4.625	-16.353

Kasstroomoverzicht

(in duizenden euro)

	2016	2015
Pensioenactiviteiten		
Ontvangsten		
Premiebijdragen van werkgevers en werknemers	9.894	9.269
Uitkeringen uit herverzekering	826	37
Overgenomen pensioenverplichtingen	411	98
Overige	7	2
	11.138	9.406
Uitgaven		
Uitgekeerde pensioenen	-5.262	-4.872
Overgedragen pensioenverplichtingen	-664	-1.835
Premies herverzekering	-438	0
Pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-738	-904
	-7.102	-7.611
Beleggingsactiviteiten		
Ontvangsten		
Directe beleggingsopbrengsten	1.901	2.133
Verkopen en aflossingen beleggingen	40.647	8.018
Koersresultaat liquide middelen	9	-6
Ontvangen collateral	0	3.279
	42.557	13.424
Uitgaven		
Aankopen beleggingen	-50.244	-8.576
Directe kosten van vermogensbeheer	-395	-383
Betaald collateral	-9.418	0
	-60.057	-8.959
Mutatie liquide middelen	-13.464	6.260
Saldo liquide middelen 1 januari	22.323	16.063
Saldo liquide middelen 31 december	8.859	22.323
Saldo liquide middelen 31 december	10.824	22.323
Schulden aan kredietinstellingen 31 december	-765	0
Uitgegeven/verstrekkt collateral	-1.200	0
	8.859	22.323

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK, statutair gevestigd te Amsterdam (hierna "SPKB") is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt SPKB uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers. SPKB geeft invulling aan de uitvoering van de pensioenregeling van KAS BANK N.V..

Overeenstemmingverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW, met uitzondering van artikel 390 en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Algemene grondslagen

Gehanteerde grondslagen bij de opstelling van de jaarcijfers

De grondslagen voor financiële verslaggeving zijn op alle in deze jaarrekening vermelde perioden voor SPKB consistent toegepast met uitzondering van de schattingswijzigingen zoals toegelicht op de volgende pagina. De jaarcijfers worden gepresenteerd in duizenden euro's, tenzij anders weergegeven. In tabellen opgenomen berekeningen zijn gebaseerd op niet-afgeronde bedragen; er kunnen zich daarom afrondingsverschillen voordoen. De euro fungeert als de functionele valuta van SPKB.

Voor vergelijkingsdoeleinden zijn, daar waar nodig, de vergelijkende cijfers aangepast.

Waarderingsgrondslagen

De jaarrekening is opgesteld op basis van historische kostprijs met uitzondering van de onderstaande activa en passiva:

- Toelichting 1, Beleggingen voor risico pensioenfonds
- Toelichting 6 en 7, Technische voorzieningen

Baten worden in de Staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten en lasten worden in de Staat van baten en lasten opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

In het bijzonder wordt informatie over belangrijke punten van schattingsonzekerheden en kritische oordelen bij de toepassing van de grondslagen die het meest van invloed zijn op de in de jaarrekening opgenomen bedragen gegeven in de volgende onderdelen van de toelichting:

- Toelichting 1, waardering van derivaten
- Toelichting 6 en 7, waardering van de technische voorzieningen

Schattingswijzigingen

In 2016 heeft de Commissie Overlevingstafels van het AG een nieuwe prognosetafel gepubliceerd, zijnde de Prognosetafel AG2016, en heeft het fonds besloten over te gaan op deze nieuwe overlevingstafel. Dit is in 2016 verantwoord als een schattingswijziging. Ultimo 2016 is de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds verhoogd met 766 als gevolg van deze schattingswijziging.

Tegelijkertijd is ook de fondsspecifieke ervaringssterfte aangepast, wat leidt tot een vrijval uit de voorziening van 5.565.

Per saldo is de voorziening in 2016 verlaagd met 4.799 als gevolg van bovengenoemde schattingswijzigingen. Het effect van deze schattingswijziging op de technische voorziening ad 4.799 in 2016 is als mutatie in het resultaat verwerkt.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden verantwoord in de Staat van baten en lasten opgenomen onder Beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten opgenomen onder Beleggingsresultaten risico pensioenfonds.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Specifieke grondslagen

Financiële instrumenten

Algemeen

De financiële instrumenten van SPKB bestaan uit de beleggingen voor risico pensioenfonds.

Een financieel instrument wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar SPKB zullen toevloeden en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Waardering bij eerste opname

Financiële instrumenten worden bij de eerste opname verwerkt tegen reële waarde plus eventuele direct toerekenbare transactiekosten. De reële waarde is het bedrag waarvoor een actief kan worden verhandeld of een verplichting kan worden afgewikkeld tussen ter zake goed geïnformeerde partijen die tot een transactie bereid en die onafhankelijk van elkaar zijn. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat de transacties niet in het kader van executie of liquidatie worden uitgevoerd.

Na eerste opname worden aandelen, vastrentende waarden en derivaten als volgt gewaardeerd:

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in aandelen die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Dividenden worden in de Staat van baten en lasten verantwoord onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (directe beleggingsopbrengsten) op het moment dat het recht van de entiteit wordt gevestigd. In het geval van beursgenoteerde effecten is dit de datum waarop het aandeel ex-dividend gaat. Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden met een beursnotering worden gewaardeerd tegen de ultimo verslagperiode laatst bekende koers. Participaties in beleggingsfondsen in vastrentende waarden die geen beursnotering kennen worden gewaardeerd op de ultimo verslagperiode berekende intrinsieke waarde. De intrinsieke waarde wordt ontleend aan de op lokale grondslagen gebaseerde meest recente opgaven van de desbetreffende fondsmanagers welke uitgaan van waardering op marktwaarde.

Couponrente wordt in de Staat van baten en lasten verantwoord onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (directe beleggingsopbrengsten). Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van waarderingsmodellen. De derivaten met een negatieve waarde zijn opgenomen op de passiva zijde van de balans.

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen worden verantwoord in de Staat van baten en lasten onder Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds (indirecte beleggingsopbrengsten).

Securities lending

Beleggingen die in het kader van een securities-lendingcontract worden uitgeleend, blijven deel uitmaken van de balans en worden gewaardeerd conform de grondslag voor waardering en resultaatbepaling zoals die geldt voor deze beleggingen. Als onderpand ontvangen geldmiddelen worden opgenomen onder beleggingen. Indien als onderpand ontvangen geldmiddelen zijn herbelegd, worden deze beleggingen opgenomen onder de desbetreffende beleggingscategorie. De schuld uit hoofde van de ontvangen zekerheden is opgenomen onder de overige schulden. Indien uit hoofde van een securities-lendingprogramma als zekerheid beleggingen zijn ontvangen worden deze beleggingen en de daarmee samenhangende verplichtingen niet in de balans opgenomen.

Alle uit het securities-lendingprogramma voortvloeiende baten en lasten worden volgens het toerekenbeginsel over de looptijd van de betreffende transacties verantwoord onder de (in)directe beleggingsopbrengsten.

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorziening betreft de contante waarde van de nog te ontvangen termijnen van de herverzekeraar voor de arbeidsongeschiktheidsrente (i.v.m. premievrijstelling voor de huidige arbeidsongeschikten). De contante waarde is berekend op basis van de grondslagen voor waardering van de technische voorziening voor risico fonds. De te ontvangen uitkeringen worden verondersteld niet te wijzigen gedurende de uitkeringsperiode. De uitkering wordt maandelijks betaald gedurende de looptijd van het contract. Indien de overeenkomst wordt beëindigd, keert Delta Lloyd per 31 december 2017 de contante waarde van de toekomstige termijnen van de ingegane arbeidsongeschiktheidsrente uit. Het kredietrisico op de herverzekeraar is gezien de geringe omvang niet opgenomen op de balans.

Overige activa, vorderingen en overlopende activa

Overige activa en Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Stichtingskapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds en overige technische voorzieningen, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de rekenrente.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het Bestuur besloten of toeslagen op de opgebouwde pensioenaanspraken worden verleend. Alle per balansdatum bestaande besluiten tot toeslagverlening (ook voor besluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van onder meer de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Rekenrente: De rentetermijnstructuur ultimo boekjaar zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank.
- Sterftেকansen: ontleend aan door het Actuarieel Genootschap gepubliceerde Prognosetafel AG 2016, toegepast met ervaringssterfte (op basis van correctietabel gemiddelde van inkomensklassen "Hoog" en "HoogMidden" (Mercer Model 2016)).
- Voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner drie jaar jonger is dan de verzekerde man en de mannelijke partner drie jaar ouder dan de verzekerde vrouw.

- Gehuwdheid: bij de vaststelling van de Voorziening voor partnerpensioen wordt uitgegaan van leeftijdsafhankelijke gehuwdheidskansen.
- De opslag voor dekking van excassokosten is 2,6% van de voorziening.

Mutaties in de voorziening pensioenverplichting als gevolg van onder meer toeslagen, uitkeringen, pensioenopbouw en wijziging markttrente worden verantwoord in de Staat van baten en lasten.

Pensioenopbouw

Onder pensioenopbouw is opgenomen de actuariel berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdompensioen. Verder is hierin begrepen het effect van de individuele salarisontwikkeling.

Rentetoevoeging

De technische voorziening wordt vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Onder deze post is de voor de technische voorziening benodigde interest opgenomen, waarbij van de éénjaarsrente van de rentetermijnstructuur is uitgegaan -/- 0,060% (2015: 0,159%).

Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorziening betreft de contante waarde van de nog te ontvangen termijnen van de herverzekeraar voor de arbeidsongeschiktheidsrente (i.v.m. premievrijstelling voor de huidige arbeidsongeschikten). De contante waarde is berekend op basis van de grondslagen voor waardering van de technische voorziening voor risico fonds. De te ontvangen uitkeringen worden verondersteld niet te wijzigen gedurende de uitkeringsperiode. De uitkering wordt maandelijks betaald gedurende de looptijd van het contract. Indien de overeenkomst wordt beëindigd, keert Delta Lloyd per 31 december 2017 de contante waarde van de toekomstige termijnen van de ingegane arbeidsongeschiktheidsrente uit. Het kredietrisico op de herverzekeraar is gezien de geringe omvang niet opgenomen op de balans.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden bij eerste opname gewaardeerd op reële waarde. Na eerste opname worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

Resultaatbepaling

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Directe beleggingsopbrengsten

Onder de directe beleggingsopbrengsten wordt in dit verband verstaan:

- rente;
- dividend;
- soortgelijke opbrengsten.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden de volgende resultaten opgenomen:

- gerealiseerde en niet-gerealiseerde beleggingsopbrengsten;
- valutaverschillen inzake deposito's en bankrekeningen in buitenlandse valuta en valutatermijntransacties.

Kosten vermogensbeheer

Onder de kosten vermogensbeheer worden de kosten opgenomen die verband houden met het beheer van de beleggingen.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben. Extra stortingen en opslagen op de premie zijn eveneens als premiebijdragen verantwoord.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan deelnemers uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging wordt berekend over de beginstand van de voorziening pensioenverplichtingen en de mutaties hierin gedurende het jaar.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoerings- en administratiekosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoerings- en administratiekosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Herverzekering

Het pensioenfonds heeft haar overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico verzekerd bij Delta Lloyd.

Het betreft hier het overlijdens- en het arbeidsongeschiktheidsrisico. Uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord in de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. Het herverzekeringscontract met Delta Lloyd is per 1 januari 2016 gewijzigd. Er is geen winstdeling meer van toepassing.

Pensioenuitvoerings- en administratiekosten

De pensioenuitvoerings- en administratiekosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Bestemming van het saldo

Het saldo wordt toegevoegd aan de algemene reserve.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen, tussen SPKB en de sponsor KAS BANK en tussen SPKB en de bestuurders van SPKB.

Transacties met verbonden partijen

Betreffende de uitvoeringsovereenkomst tussen SPKB en KAS BANK met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- de wijze waarop de premie wordt vastgesteld;
- de wijze waarop en de termijnen waarin de premie moet worden voldaan;
- de procedures die van toepassing zijn bij het niet-nakomen van de verplichting tot premiebetaling van de sponsor;
- procedures die gelden bij het opstellen en wijzigen van het pensioenreglement;
- voorwaarden waaronder toeslagverlening (indexatie) plaatsvindt; en
- uitgangspunten en procedures die van toepassing zijn ten aanzien van de besluitvorming over vermogensoverschotten en vermogenstekorten.

Er hebben zich gedurende het verslagjaar (2015: geen) geen transacties voorgedaan tussen SPKB en bestuurders van SPKB.

Bezoldiging bestuurders

De leden van het bestuur van SPKB ontvangen geen vergoeding met uitzondering van de externe bestuurder, vertegenwoordiger van de gepensioneerden, die niet in dienst is van de werkgever.

Belastingen

De activiteiten van SPKB zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Bestemming van Saldo van baten en lasten

In de statuten is geen bepaling opgenomen over de resultaatbestemming. Het positieve saldo van baten en lasten van € 4.625 wordt ten gunste van de reserves gebracht.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er hebben zich geen belangrijke gebeurtenissen na balansdatum voorgedaan.

Toelichting op de balans per 31 december

(in duizenden euro)

Activa

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

Categorie	Stand ultimo 2015	Aankopen/ Verstrek- kingen	Verkopen aflossingen	Gerealiseerde koers- verschillen	Niet- gerealiseerde koers- verschillen	Stand ultimo 2016
Aandelen	83.796	2	0	0	9.618	93.416
Vastrentende waarden	184.126	50.241	-28.214	-126	8.674	214.701
Derivaten	18.125	0	-12.432	14.158	-10.188	9.663
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds	286.047	50.243	-40.646	14.032	8.104	317.780
Derivaten met een negatieve waarde (passiva zijde)	757					2.278
Totaal beleggingen voor risico pensioenfonds activa zijde	286.804					320.058

Methodiek bepaling marktwaarde

Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen in een actieve markt.

Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van onafhankelijke taxaties.

Niveau 3: De waarde wordt direct of indirect vastgesteld aan de hand van de netto contante waarde berekening.

Daarnaast vallen derivaten die volgens een waarderingmethode worden vastgesteld, waarbij gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata, onder deze categorie.

Niveau 4: Andere geschikte methoden.

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2016
Aandelen	0	0	93.416	0	93.416
Vastrentende waarden	54.458	0	160.243	0	214.701
Derivaten	0	0	9.663	0	9.663
Totaal belegd vermogen	54.458	0	263.322	0	317.780

Categorie	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Stand ultimo 2015
Aandelen	0	0	83.796	0	83.796
Vastrentende waarden	30.163	0	153.963	0	184.126
Derivaten	0	0	18.125	0	18.125
Totaal belegd vermogen	30.163	0	255.884	0	286.047

	2016	2015
[2] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	177	0
Overboeking van vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	0	199
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	567	-22
Stand per 31 december	744	177
De post "Herverzekeringsdeel technische voorzieningen" betreft de elders verzekerde aanspraken. Hiervan heeft 17 een resterende looptijd korter van dan één jaar en 160 een resterende looptijd van langer dan één jaar.		
[3] Vorderingen en overlopende activa		
Vorderingen op aangesloten ondernemingen	0	1.453
Vorderingen op verzekeringsmaatschappijen	0	103
Terugvorderbare dividendbelasting	38	37
Vorderingen uit hoofde van kosten vermogensbeheer	194	0
Vordering m.b.t. uitgegeven/verstrekt cash collateral	1.200	0
Vooruit ontvangen bedragen volgend boekjaar	0	963
	1.432	2.556
Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		
[4] Liquide middelen		
ING Bank N.V.	158	121
Liquide middelen beschikbaar voor beleggingen	0	3.318
Totaal liquide middelen ter vrije beschikking van het fonds	158	3.439
Liquide middelen uit hoofde van ontvangen collateral (niet ter vrije beschikking van het fonds)	10.666	18.884
	10.824	22.323

Passiva	2016		2015	
[5] Stichtingskapitaal en reserves				
Stand per 1 januari	26.670		43.023	
Saldobestemming boekjaar	4.625		-16.353	
Stand per 31 december	31.295		26.670	
Totaal eigen vermogen	31.295		26.670	
Het minimaal vereist eigen vermogen bedraagt	11.677	104,1%	10.798	104,1%
Het vereist eigen vermogen bedraagt	42.062	114,7%	38.691	114,7%
De beleidsdekkingsgraad is		105,0%		111,2%
De aanwezige dekkingsgraad is		111,0%		110,1%
De aanwezige dekkingsgraad wordt berekend door het pensioenvermogen te delen door de pensioenverplichtingen.				
De berekening is als volgt: $(31.295 + 285.399) / 285.399 = 111,0\%$				
De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2016 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een reservetekort verkeert. De vermogenpositie van het pensioenfonds kan worden gekarakteriseerd als onvoldoende.				
Technische voorzieningen				
[6] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds				
Stand per 1 januari	262.963		244.722	
Overboeking naar herverzekeringsdeel technische voorzieningen	0		-199	
Mutatie boekjaar volgens Staat van baten en lasten	21.692		18.440	
Stand per 31 december	284.655		262.963	

	2016	2015
[7] Herverzekeringsdeel technische voorzieningen		
Stand per 1 januari	177	0
Overboeking van voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds	0	199
Mutatie	567	-22
Stand per 31 december	744	177
De post "Herverzekeringsdeel technische voorzieningen" betreft de elders verzekerde aanspraken. Hiervan heeft 0 (2015: 17) een resterende looptijd korter van dan één jaar en 744 (2015: 160) een resterende looptijd van langer dan één jaar.		
Totaal technische voorzieningen	285.399	263.140
De technische voorzieningen zijn als volgt opgebouwd		
Actieve deelnemers ¹⁾	92.199	107.633
Gewezen deelnemers	113.018	81.923
Pensioengerechtigden	79.438	73.407
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	744	177
	285.399	263.140
[8] Kortlopende schulden en overlopende passiva		
Schulden aan kredietinstellingen	765	0
Uitgegeven/verstrekt collateral	1.200	0
Verplichting uit hoofde van ontvangen collateral	10.666	18.884
Schulden aan aangesloten ondernemingen	721	0
Schulden aan verzekeringsmaatschappijen	343	0
Vooruitontvangen premie volgend boekjaar	0	2.000 ²⁾
Belastingen en sociale premies	128	122
Schulden uit hoofde van kosten vermogensbeheer	85	58
Schulden uit hoofde van kosten onafhankelijke accountant	55	48
Schulden uit hoofde van kosten actuaris	92	111
Schulden uit hoofde van overige kosten	31	70
	14.086	21.293
De kortlopende schulden en overlopende passiva hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar.		

1) Inclusief arbeidsongeschikte deelnemers.

2) Dit betreft de op 30-12-2015 ontvangen eenmalige compensatie van de sponsor i.v.m. de overgang naar de CDC-regeling per 1-1-2016. Dit bedrag is in boekjaar 2016 ten gunste van het resultaat geboekt.

Toelichting op de staat van baten en lasten

(in duizenden euro)

Bezoldiging bestuursleden

De beloning voor de (voormalige) bestuurders tezamen bedraagt € 7.000,- (2015: € 0,-).

Overige bezoldigingen

Gedurende het boekjaar 2016 waren geen overige bezoldigingen van toepassing.

Personeel

Gedurende het boekjaar 2016 had SPKB geen personeelsleden in dienst.

	2016	2015
[9] Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds		
Directe beleggingsopbrengsten		
Aandelen	0	0
Vastrentende waarden	499	299
Derivaten	1.468	1.995
Subtotaal	1.967	2.294
Banken	-61	-39
Waardeoverdrachten	-4	-9
Herverzekeraar	-2	0
Totaal directe beleggingsopbrengsten	1.900	2.246
Indirecte beleggingsopbrengsten		
<i>Gerealiseerde resultaten</i>		
- Aandelen	0	681
- Vastrentende waarden	-126	0
- Derivaten	14.158	-4.298
	14.032	-3.617
<i>Ongerealiseerde resultaten</i>		
- Aandelen	9.618	6.935
- Vastrentende waarden	8.674	-627
- Derivaten	-10.188	-4.773
- Valutaverschillen	9	-6
	8.113	1.529
Totaal indirecte beleggingsopbrengsten	22.145	-2.088

In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de indirecte kosten opgenomen die via de beleggingsfondsen rechtstreeks ten laste van het beleggingsrendement zijn gebracht. Deze kosten zijn verdisconteerd in de koersen van de betreffende beleggingsfondsen. De indirecte beleggingskosten bedroegen in totaal 500 (2015: 405). Voor meer informatie wordt verwezen naar de kostenparagraaf in het bestuursverslag.

Directe kosten van vermogensbeheer

Beheerkosten:

– Aandelen	-107	-108
– Vastrentende waarden	80 ¹⁾	86 ¹⁾
– Overige beleggingen	0	0

Transactiekosten:

– Overige beleggingen	-25	-24
Bewaarloon	-11	-10
Beleggingsadministratie	-231	-217
Beleggingsadvies	-18	-29
Bankkosten e.d.	-2	-5

Totaal directe kosten vermogensbeheer

-314	-307
-------------	-------------

De directe kosten vermogensbeheer omvatten de zichtbare ('directe') kosten die het fonds op factuurbasis betaalt. De transactiekosten zijn deels gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten. De transactiekosten kunnen niet betrouwbaar worden vastgesteld, omdat deze verrekend zijn in de aan- en verkoopprijzen. De toelichting op de kosten vermogensbeheer inclusief de rechtstreeks ten laste van rendementen gebrachte kosten in overeenstemming met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie is opgenomen in het bestuursverslag op pagina 18.

Totaal beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds

23.731	-149
---------------	-------------

1) De negatieve kosten betreft een verrekening van Delta Lloyd met de in rekening gebrachte fee bij de Delta Lloyd fondsen.

	2016	2015
[10] Premiebijdragen van werkgevers en werknemers		
Periodieke premies	8.639	9.249
Correctie premieberekening 2015	-419	0
	8.220	9.249
Enmalige aanpassing in verband met gewijzigde afspraken met werkgever	1.500	0
	9.720	9.249
Kostendeekkende premie	7.070	7.698
Feitelijke premie	8.639	9.249
De kostendeekkende premie is als volgt samengesteld:		
Onvoorwaardelijke aanspraken	5.484	5.552
Opslag in stand houden vereist vermogen	806	850
Opslag voor uitvoeringskosten	780	1.296
	7.070	7.698
De feitelijke/verschuldigde premie is als volgt samengesteld:		
Kostendeekkende premie	7.070	7.698
Opslag 5% loonsom	1.569	1.551
	8.639	9.249
<i>Toelichting</i>		
De verschuldigde premie wordt vastgesteld op basis van de kostendeekkende premie. Bij de berekening van de kostendeekkende premie wordt de door DNB voorgeschreven RTS gebruikt. Naast de kostendeekkende premie is structureel een opslag verschuldigd van 5% van de som van de pensioengevende salarissom. De totale kostendeekkende premie over 2016 bedraagt € 7,1 miljoen (2015: € 7,7 miljoen).		
[11] Saldo van overdrachten van rechten		
Overgenomen pensioenverplichtingen	411	98
Overgedragen pensioenverplichtingen	-1.627	-872
	-1.216	-774

	2016	2015
[12] Pensioenuitkeringen		
Pensioenen		
Ouderdomspensioen	-4.298	-4.136
Partnerpensioen	-951	-835
Wezenpensioen	-18	-10
Subtotaal	-5.267	-4.981
Andere uitkeringen		
Afkoopsommen	-1	-13
Totaal pensioenuitkeringen	-5.268	-4.994
[13] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		
Pensioenopbouw	-5.176	-5.141
Toeslagverlening	6	-1.801
Rentetoevoeging	159	-409
Onttrekkingen pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	5.361	5.119
Wijziging marktrente	-28.114	3.176
Wijziging marktrente: vervallen driemaandsmiddeling	0	-12.141
Wijziging marktrente: wijziging UFR	0	-8.843
Resultaat op kanssystemen	-348	202
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1.479	959
Wijzigingen actuariële grondslagen	4.799	0
Overige wijzigingen	142	439
	-21.692	-18.440
[14] Herverzekering		
Premies herverzekering	-308	-412
Uitkeringen uit herverzekering	382	74
Winstdeling herverzekering	-45	170
	29	-168

	2016	2015
[15] Pensioenuitvoerings- en administratiekosten		
Administratie		
Regulier	-239	-236
Implementatie	-27	-157
Overige incidentele kosten	-11	-15
Herverzekering	-17	-24
Totaal administratie	-294	-432
Onafhankelijke accountant		
Controle van de jaarrekening	-68	-46
Andere controle diensten	0	-17
Totaal onafhankelijke accountant	-68	-63
Actuaris		
Jaarwerk	-69	-78 ¹⁾
Certificering	-21	-29 ¹⁾
Actuarieel advies	-107	-371
Totaal actuaris	-197	-478
Bestuurskosten (kosten ambtelijk secretariaat)	-43	-46
Bestuurskosten (vergoedingen)	-7	0
Opleidingskosten	-7	-6
Contributies en bijdragen	-27	-22
Overige advieskosten	0	-5
Overige kosten	-43	-27
Totaal pensioenuitvoerings- en administratiekosten	-686	-1.079
[16] Overige baten en lasten	7	2
Saldo van baten en lasten	4.625	-16.353

1) Dit betreft de kosten die betrekking hebben op het jaarwerk over boekjaar 2014 en 2015.

	2016	2015
Actuariële analyse van het saldo		
Premies en koopsommen	2.375	2.618
Beleggingsresultaat (inclusief wijziging RTS)	-3.992	2.644
Beleggingsresultaat: vervallen driemaandsmiddeling	0	-12.141
Beleggingsresultaat: wijziging UFR	0	-8.873
Toeslagverlening	6	-1.804
Sterfte	-156	239
Arbeidsongeschiktheid	69	5
Kosten	0	157
Mutaties / diversen	481	629
Overige resultaten	1.043	173
Aanpassing sterftegrondslagen	4.799	0
Totaal saldo van baten en lasten	4.625	-16.353

Risicoparaagraaf

(bedragen in duizenden euro)

Solvabiliteitsrisico

In de risicoparaagraaf binnen het bestuursverslag is het beleid rond risicobeheersing uiteengezet. Hierna worden een aantal specifieke risico's nader toegelicht en gekwantificeerd.

Het belangrijkste risico dat het fonds loopt is het risico dat het niet over genoeg solvabiliteit beschikt. Indien het fonds niet solvabel is bestaat het risico dat het fonds de premie moet verhogen of dat een beperkte of geen toeslagverlening kan plaatsvinden voor (delen van) het deelnemersbestand. In het uiterste geval dient het fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten te verminderen. Hoe solvabel het pensioenfonds is wordt getoetst aan de hand van de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als de 12-maands voortschrijdend gemiddelde dekkingsgraad. Hoeveel eigen vermogen het fonds aan dient te houden gegeven de financiële risico's die het loopt (na afdekking) op de balans komt tot uitdrukking in de door DNB voorgeschreven solvabiliteitstoets. Onder het huidige FTK geldt hierbij dat de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling afgezet wordt tegen de beleidsdekkingsgraad om te bepalen of het pensioenfonds in een tekort situatie verkeert.

De verschillende standaard risicofactoren hierin worden benoemd onder de noemer S1 tot en met S6 en de S10. Hierna zijn de uitkomsten weergegeven voor de verschillende risicocategorieën op basis van de strategische beleggingsmix ultimo 2016 van 114,7% en 2015 van 114,7%.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Renterisico (S1)	6.784	2,4	8.219	3,1
Aandelen- en vastgoed risico (S2)	29.794	10,4	27.327	10,4
Valutarisico (S3)	7.898	2,8	5.234	2,0
Grondstoffenrisico (S4)	0	0,0	0	0,0
Kredietrisico (S5)	11.107	3,9	9.120	3,5
Verzekeringstechnisch risico (S6)	9.840	3,4	9.124	3,5
Concentratierisico (S8)	0	0,0	0	0,0
Actief beheer risico (S10)	0	0,0	0	0,0
Diversificatie-effect ¹⁾	-23.361	-8,2	-20.333	-7,8
Totaal Vereist Eigen Vermogen	42.062	14,7	38.691	14,7
Aanwezige dekkingsgraad		111,0		110,1
Beleidsdekkingsgraad		105,0		111,2
Minimaal vereiste dekkingsgraad		104,1		104,1
Vereiste dekkingsgraad		114,7		114,7

1) Het elimineren van risico's die niet gelijktijdig in de markt optreden.

De beleidsdekkingsgraad van het Pensioenfonds is per 31 december 2016 lager dan de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische verdeling volgens het standaardmodel, waardoor het pensioenfonds in een tekort verkeert. In boekjaar 2016 bedraagt de beleidsdekkingsgraad 105,0%. Afgezet tegen de beleidsdekkingsgraad van 2015 van 111,2%, is de beleidsdekkingsgraad afgenomen met 6,2%-punt.

Renterisico

Het renterisico wordt veroorzaakt, doordat de rentegevoeligheid van de verplichtingen afwijkt van de rentegevoeligheid van de beleggingen. Het Pensioenfonds kent een langere looptijd voor pensioenverplichtingen dan voor de beleggingen. Door gebruik te maken van rentederivaten wordt de looptijd van de beleggingen verlengd.

Onderstaande duratie cijfers geven meer inzicht.

Duratie van de vastrentende waarden (inclusief rentederivaten) 19,6 jaar (2015: 14,7 jaar).

Duratie van de pensioenverplichtingen 21,5 jaar (2015: 21,3 jaar).

Voor de vaststelling van het renterisico bij het Vereist Eigen Vermogen worden de kasstromen van de rentegevoelige beleggingen afgezet tegen de kasstromen van de voorziening pensioenverplichtingen. Vervolgens worden beide kasstromen afgezet tegen door DNB bepaalde renteschokken die per looptijd verschillen. Op basis van deze renteschokken kan de impact op de technische voorziening en de impact op alle rentegevoelige beleggingen worden berekend. Overeenkomstig kan een afdekkingspercentage worden berekend. Rentegevoeligheid is één van de belangrijkste factoren bij de bepaling van de (strategische) assetallocatie van de portefeuille.

	Strategische verdeling 2016	
	in €	%
Impact op technische voorziening voor risico Pensioenfonds	22.022	
Impact op de rentegevoelige beleggingen	15.238	
Renterisico	6.784	2,4
Afdekkingspercentage		63%

De procentuele renteafdekking is berekend op basis van de marktrente (exclusief UFR).

SPKB kijkt bij afdekking van het renterisico naar de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen voor de swapcurve. Ten behoeve van het vaststellen van het renterisico in het vereist eigen vermogen wordt de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen gebaseerd op de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De vastrentende waarden worden gewaardeerd op de swapcurve. Het (verplicht) hanteren van twee verschillende rentecurves kan gevolgen hebben voor de hoogte van de renteafdekking; een effect op de ene rentecurve kan namelijk een ander effect op de andere rentecurve tot gevolg hebben. Bovenstaande renteafdekking o.b.v. de berekening van het renterisico binnen het vereist eigen vermogen van 63% wijkt hierdoor af van de strategische renteafdekking van 60%.

Derivaten

Het renterisico is onder andere afgedekt door middel van renteswaps.

De afdekking van het renterisico is vastgesteld op 60% met een bandbreedte van 55-65%. Eind 2016 was het renterisico van de verplichtingen voor 63,0% (2015: 48,2%) afgedekt met de portefeuille vastrentende waarden en met renteswaps. Op basis van de UFR is de hedge ratio 60,9%. SPKB stuurt de rentehedge overigens op basis van de dagcurve en niet de UFR curve, omdat de dagcurve een beter beeld van de economische werkelijkheid geeft.

Rentederivaten per 31 december 2016

Type contract	Expiratie- datum	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Swap	21-12-2029	10.000	3.815	0	3.815
Swap	19-11-2030	30.000	7.130	0	7.130
Swap	27-04-2046	17.000	42	0	42
Swap	27-04-2056	26.000	0	-161	-161
Swap	27-04-2066	13.000	0	-196	-196
		96.000	10.987	-357	10.630

Rentederivaten per 31 december 2015

Type contract	Expiratie- datum	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Swap	23-12-2024	10.000	2.582	0	2.582
Swap	21-12-2029	10.000	3.430	0	3.430
Swap	19-11-2030	30.000	5.150	0	5.150
Swap	16-08-2032	59.000	7.614	0	7.614
		109.000	18.776	0	18.776

SPKB gebruikt derivaten hoofdzakelijk om marktrisico's af te dekken. Een van de belangrijkste risico's uit het gebruik van derivaten is het kredietrisico. Dit is het risico dat tegenpartijen niet aan hun betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Dit risico wordt beperkt door alleen transacties aan te gaan met te goeder naam en faam bekend staande partijen. Per 31 december 2016 zijn dit RBS Plc, Nomura en Rabobank voor rentederivaten en KAS BANK voor valutaderivaten. Ook worden contracten zo veel mogelijk afgesloten op basis van standaardvoorwaarden, zodat posities van SPKB adequaat worden afgedekt door verkregen onderpanden en zekerheden. Onderpand wordt op dagbasis uitgewisseld voor de rente derivaten. Voor de valutatermijn affaires wordt geen onderpand uitgewisseld, vanwege de korte looptijd van de contracten en daardoor lagere exposure.

SPKB heeft eind 2016 € 10,7 miljoen (2015: € 18,9 miljoen) aan onderpand ontvangen in de vorm van liquiditeiten. Het ontvangen onderpand staat ter vrije beschikking van SPKB (SPKB is juridisch, maar geen economisch eigenaar). SPKB heeft 1,2 miljoen aan onderpand verstrekt in de vorm van liquiditeiten. Eind 2016 is geen onderpand ontvangen in de vorm van (staats) obligaties (2015: € 0,4 miljoen).

Hoogte buffer

Op basis van de Vereist Eigen Vermogen berekeningen bedraagt de buffer voor het strategisch renterisico 6.784 (2,4%) ultimo 2016.

Aandelen- en vastgoed risico

Het pensioenfonds loopt het risico dat haar beleggingen in aandelen, vastgoed en hedgefonds en private equity in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door ondermeer een toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar categorieën, markten en dergelijke. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer. In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden categorieën getoond.

	2016		2015	
	€	%	€	%
<i>Verdeling Zakelijke waarden en Vastgoed per categorie:</i>				
Ontwikkelde markten (Mature markets)	83.334	89,2	75.564	90,2
Opkomende markten (Emerging markets)	10.082	10,8	8.232	9,8
	93.416	100,0	83.796	100,0

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch zakelijke waarden risico rekening gehouden met de door DNB voorgeschreven schokken die variëren overeenkomstig de risicograad van het type belegging.

De buffer voor het strategisch zakelijke waarden risico bedraagt 29.794 (10,4%).

Valutarisico

Het valutarisico wordt veroorzaakt, doordat de verplichtingen van het pensioenfonds in euro's luiden terwijl een gedeelte van de beleggingen van het pensioenfonds in niet-euro luiden. Het pensioenfonds loopt het risico dat haar buitenlandse beleggingen dalen in waarde als gevolg van valutakoersontwikkelingen. Het pensioenfonds kiest er daarom voor om (een gedeelte) van haar buitenlandse valuta's af te dekken. Zonder afdekking van valutarisico loopt het pensioenfonds risico bij een daling van vreemde valuta ten opzichte van de euro. Door meer dan 100% van het risico af te dekken loopt het fonds risico bij een stijging van vreemde valuta ten opzichte van de euro.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta vóór afdekking met derivaten				
Amerikaanse dollar	51.498	16,2	45.592	15,7
Australische dollar	2.283	0,7	2.016	0,7
Canadese dollar	3.083	1,0	2.349	0,8
Britse pound sterling	5.755	1,8	5.691	2,0
Hongkongse dollar	2.848	0,9	2.788	1,0
Japanse yen	7.413	2,3	6.865	2,4
Zwitserse frank	2.662	0,8	2.735	0,9
Deense kroon	505	0,2	553	0,2
Noorse kroon	202	0,1	159	0,1
Zweedse kroon	876	0,3	833	0,3
Singaporese Dollar	371	0,1	356	0,1
Overige	6.761	2,1	4.994	1,6
Niet Euro	84.257	26,5	74.931	25,8
Euro	233.724	73,5	215.084	74,2
Totaal beleggingen exclusief derivaten	317.981	100,0	290.015	100,0
Waarde derivaten	-967		-651	
Totaal beleggingen inclusief derivaten	317.014		289.364	
Totaal beleggingen ¹⁾ naar valuta ná afdekking met derivaten				
Amerikaanse dollar	17.736	5,6	13.081	4,5
Australische dollar	2.283	0,7	2.016	0,7
Canadese dollar	3.083	1,0	2.349	0,8
Britse pound sterling	-38	0,0	-289	-0,1
Hongkongse dollar	2.848	0,9	2.788	1,0
Japanse yen	135	0,0	38	0,0
Zwitserse frank	2.662	0,8	2.735	0,9
Deense kroon	505	0,2	553	0,2
Noorse kroon	202	0,1	159	0,1
Zweedse kroon	876	0,3	833	0,3
Singaporese Dollar	371	0,1	356	0,1
Overige	6.761	2,1	4.994	1,7
Niet Euro	37.424	11,8	29.613	10,2
Euro	279.590	88,2	259.751	89,8
Totaal beleggingen inclusief derivaten	317.014	100,0	289.364	100,0

1) Inclusief liquide middelen beschikbaar voor beleggingen en (beleggings)schulden aan kredietinstellingen.

Derivaten

Ter afdekking van de valutarisico's op de effectenportefeuille zijn er door de vermogensbeheerders valutatermijntransacties afgesloten. De post valutatermijntransacties bestaat uit de volgende transacties, omgerekend in euro per 31 december 2016:

Valutaderivaten per 31 december 2016

Type contract	Expiratie- datum	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Forward GBP	30-01-2017	GBP 4.947	0	-263	-263
Forward JPY	30-01-2017	JPY 894.940	528	0	528
Forward USD	30-01-2017	USD 35.638	0	-1.232	-1.232
			528	-1.495	-967

Ten aanzien van het strategisch valutabeleid van SPKB geldt dat 70% van de exposure in US dollar (USD), Japanse Yen (JPY) en Britse pond (GBP) wordt afgedekt (bandbreedte afhankelijk van marktomstandigheden (70% - 100%).

Het totaalbedrag dat buiten de euro wordt belegd bedraagt ultimo jaar 27% (2015: 26%) van de beleggingsportefeuille. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten per saldo -967 (2015: -651), dit betreft het saldo van de valutaderivaten met een negatieve reële waarde.

Valutaderivaten per 31 december 2015

Type contract	Expiratie- datum	Onder- liggende contract- omvang	Actuele waarde activa	Actuele waarde passiva	Netto positie (waarde)
Forward GBP	29-01-2016	GBP 4.409	106	0	106
Forward JPY	29-01-2016	JPY 892.020	0	-146	-146
Forward USD	29-01-2016	USD 35.334	0	-611	-611
			106	-757	-651

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt voor het strategisch valuta risico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 20% voor valuta in ontwikkelde landen en van 35% voor valuta in opkomende markten die berekend wordt op de niet-euro beleggingen na afdekking. De buffer voor het strategisch valuta risico bedraagt 7.898 (2,8%).

Grondstoffenrisico

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen wordt voor het feitelijk en strategisch grondstoffenrisico rekening gehouden met een door DNB voorgeschreven schok van 35%. Het pensioenfonds belegt niet in grondstoffen en hoeft daarom geen buffers hiervoor aan te houden.

Kredietrisico

Het pensioenfonds loopt het risico dat één of meerdere van haar tegenpartijen niet aan de vooraf afgesproken betalingen kan voldoen. Bij de berekening van het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen. Het kredietrisico verbonden aan derivatentransacties wordt beheerst door het afsluiten van standaardovereenkomsten met tegenpartijen, het beoordelen van de kredietwaardigheid van tegenpartijen, het spreiden van het transactievolume over verschillende tegenpartijen, het eisen van voldoende onderpand en een adequate monitoring met betrekking tot de gestelde eisen inzake het onderpand.

Het kredietrisico binnen de vastrentende waarden portefeuille kan naast de creditspread eveneens gemeten worden aan de hand van de ratingverdeling van de rentegevoelige beleggingsportefeuille. Deze ratingverdeling wordt afgegeven door een kredietbeoordelaar. Een Europese AAA rating impliceert dat de vastrentende waarden belegging geen kredietrisico loopt. Daarentegen worden beleggingen die geassocieerd staan onder 'lager dan BBB' als zeer risicovol beschouwd. Cash wordt als kredietrisicovrij beschouwd. Beleggingen die geen rating ontvangen worden als risicovol beschouwd.

Hoogte buffer

Binnen de berekening van het standaardmodel wordt een kredietrisico becijferd conform de ratingverdeling van de vastrentende waardenportefeuille. Naar mate de rating slechter wordt neemt de te hanteren buffer toe. Afgaande op de hierboven genoemde ratingverdeling resulteert dit in een buffer voor het strategisch kredietrisico van 11.107 (3,9%).

Verzekeringstechnisch risico

Binnen het verzekeringstechnische risico worden in principe alleen risico's meegenomen die verband houden met sterfte. Het omvat de risico's als gevolg van afwijkingen ten opzichte van de verwachte sterfte en afwijkingen van de verwachte sterftetrend (langlevensrisico). Tot het verzekeringstechnische risico worden gerekend: procesrisico, risico-opslag voor afwijkingen ten opzichte van de sterftetrend en negatieve stochastische afwijkingen van de verwachtingswaarde. Deze drie risico's bedragen een percentage van de op actuele waarde berekende technische voorziening. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De beide andere risicofactoren houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

Het Pensioenfonds hanteert bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen de meest recente overlevingstafels (prognose tafel AG 2016), met fondsspecifieke ervaringssterfte. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of tot verslechtering van de levensduur en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Hoogte buffer

Dit vertaalt zich in een buffer voor het strategisch verzekeringstechnisch risico van 9.840 (3,4%).

Concentratierisico

Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie van de portefeuille in regio's, economische sectoren of tegenpartijen.

De spreiding van de portefeuille is in de toelichting op de balans nader toegelicht. Ook "grote posten" zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd.

	2016		2015	
	€	%	€	%
Aandelen				
<i>Grote posten:</i>				
<i>Aandelen beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
MSCI World B fnd ex controversial weapons	84.236	25,3	75.772	24,7
BLR Emer Mrkts ex-con Weapons Equity index Fund B	9.180	2,8	8.024	2,6
Vastrentende waarden				
<i>Verdeling vastrentende waarden per soort:</i>				
Staatsobligaties	156.666	73,0	109.242	59,3
Bedrijfsobligaties (Credit funds)	47.546	22,1	74.136	40,3
Index linked bonds	2.113	1,0	0	0,0
Hypotheken	6.350	3,0	0	0,0
Geldmiddelen	2.026	0,9	748	0,4
Deposito / call rekening	0	0,0	0	0,0
	214.701	100,0	184.126	100,0
<i>Grote posten:</i>				
<i>Obligatiedebiteuren groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Staatsobligaties Duitsland	15.033	4,5	7.303	2,4
Staatsobligaties Nederland	10.076	3,0		
Bovengenoemde staatsobligaties betreffen alleen de directe beleggingen in staatsobligaties.				
<i>Grote posten:</i>				
<i>Vastrentende beleggingsfondsen groter dan 2% van het balanstotaal:</i>				
Delta Lloyd Corporate Bond Fund	35.761	10,7	153.963	50,2
Delta Lloyd Sovereign Bond Fund	105.661	31,7		
Delta Lloyd Collateralized Bond Fund	18.822	5,7		
Netherlands princ strip 0% 15/1/2042	23.425	7,0	20.042	6,5

	2016		2015	
	€	%	€	%
Derivaten				
<i>Verdeling derivaten per soort:</i>				
Valutaderivaten	-967	-10,0	-651	-3,6
Rentederivaten	10.630	110,0	18.776	103,6
	9.663	100,0	18.125	100,0

Er zijn geen beleggingen uitgeleend en er zijn geen beleggingen in premiebijdragende ondernemingen.

Hoogte buffer

In het standaardmodel is geen rekening gehouden met een buffer voor concentratierisico. Het risico dient sec kwalitatief toegelicht te worden.

Actief beheer risico

Actief beheer risico ontstaat doordat vermogensbeheerders actief beheer voeren op (delen van) de beleggingsportefeuille. Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die worden ingenomen ten opzichte van strategische benchmarks. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error. Een lage tracking error impliceert dat het feitelijke rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark afwijkt. Een hogere tracking error impliceert een hoger actief beheer risico.

Hoogte buffer

Bij de berekening van het vereist eigen vermogen wordt alleen een actief beheer risico becijferd voor de aandelenportefeuille indien de tracking error groter is dan 1%. De buffer voor het strategisch actief beheer risico bedraagt 0 (0%).

Vastgesteld te Amsterdam, 21 juni 2017

Bestuur Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK:

Pieter van der Wal, voorzitter

Jan Voskuilen, vicevoorzitter

Pol de Jaeger, secretaris

Monique Jager-Smeets

Larissa Gabriëlse

Otto Hulst

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK te Amsterdam is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik op totaalniveau een materialiteit bepaald van 625.000 euro en op postenniveau van 62.500 euro. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven 62.500 euro te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materieële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 21 juni 2017

Drs. R. van der Meer AAG
verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

Verklaring over de jaarrekening 2016

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK op 31 december 2016 en van het resultaat over 2016 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK te Amsterdam (de stichting) gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2016;
- de staat van baten en lasten over 2016; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (VIO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountantscontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Groningen, 21 juni 2017

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.D.M. Plomp RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Organisatie pensioenfonds

Bestuur

Het bestuur van pensioenfonds van de KAS BANK is paritair samengesteld en bestaat uit 6 personen. Daarvan zijn 3 bestuurders van werkgeverszijde en 3 van werknemerszijde, waarvan 1 vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden.

In 2016 hebben een aantal bestuurswisselingen plaatsgevonden.

In juli van het verslagjaar werd Mark Stoffels die in april 2016 aftrad, opgevolgd door Pieter van de Wal als bestuursvoorzitter. Pieter van der Wal is tevens lid van de Financiële Commissie.

Monique Jager-Smeets heeft in april Tamis Stuker opgevolgd als bestuurslid en is tevens voorzitter van de Beleggingscommissie.

Petra Valk die in maart 2016 aftrad is in november 2016 opgevolgd door Larissa Gabriëlse als lid van het bestuur. De zittingsperiode van de Remko Dieker is per ultimo 31 december afgelopen. Remko Dieker heeft aangegeven geen nieuwe periode als bestuurslid te ambiëren gegeven zijn drukke werkzaamheden. Inmiddels is per april 2017 Otto Hulst toegetreden.

Bestuur:

<i>Werkgeversvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortjaar</i>
P. van der Wal heeft M.R. Stoffels opgevolgd	voorzitter	2021	M	1961
L.H.E. de Jaeger	plv. secretaris	2021	M	1978
M.A.M. Jager-Smeets heeft J.T. Stuker opgevolgd	lid	2021	V	1966

<i>Werknemersvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>		
R.W. Dieker, in april 2017 opgevolgd door O.F. Hulst	secretaris	2016	M	1977
L.K.M. Gabriëlse heeft P.H. Valk-Noordbruis opgevolgd	lid	2021	V	1968
J. Voskuilen (namens de gepensioneerden)	plv. voorzitter	2020	M	1954
	sinds aftreden van P.H. Valk-Noordbruis			
O.F. Hulst	lid	2022	M	1989

Overzicht nevenfuncties bestuursleden:

<i>Bestuurslid</i>	<i>nevenfunctie</i>
P. van der Wal	Director Internal Audit
L.H.E. de Jaeger	Sr. Client Manager
M.A.M. Jager-Smeets	Director Risk Solutions
R.W. Dieker	Managing Director Corporate Development
L.K.M. Gabriëlse	Sr Sales Manager, vice voorzitter van Vrouwen in institutioneel Pensioen
J. Voskuilen	geen
O.F. Hulst	Business Consultant Corporate Development, deelnemer Kweekvijver, Pensioenlab

Bestuurscommissies

Het bestuur van SPKB wordt ondersteund door de volgende commissies:

- Financiële commissie
- Beleggingscommissie
- Communicatiecommissie

Het dagelijks bestuur

Het dagelijks bestuur bestond tot en met 31-12-2016 uit de voorzitter, Pieter van der Wal en de secretaris, Remko Dieker. Per 1 januari 2017 heeft Pol de Jaeger deze taak over genomen. In spoedeisende gevallen kan het dagelijks bestuur met mandaat van de overige bestuursleden besluiten nemen.

Financiële commissie

De Financiële commissie bestaat uit twee bestuursleden. Jan Voskuilen, voorzitter, die Petra Valk heeft opgevolgd en sinds juli 2016 Pieter van der Wal die de taken van de heer de Jaeger in deze commissie heeft overgenomen. De bestuursleden worden ondersteund door twee medewerkers van KAS BANK.

De Financiële commissie doet tijdens vergaderingen van het voltallige Bestuur schriftelijk en/of mondeling verslag van haar activiteiten.

In 2016 heeft de Financiële commissie zich onder meer bezig gehouden met:

- Het verzorgen van de financiële informatieverschaffing van het pensioenfonds, in het bijzonder de jaarrekening en de staten ten behoeve van de toezichthouder, in overeenstemming met van toepassing zijnde wet- en regelgeving;
- Het opvolgen van de aanbevelingen van de externe accountant en de externe (certificerend) actuaaris;
- de transitie naar AZL en het op juiste wijze inregelen van de pensioenadministratie bij AZL;
- het aansturen van de pensioenuitvoering onder andere met betrekking tot het inregelen van de nieuwe pensioenregeling;
- De ABTN;
- Risicomanagement en
- Diverse beleidsdocumenten

Beleggingscommissie

De Beleggingscommissie bestaat uit twee bestuursleden, namelijk Monique Jager-Smeets die in april 2016 Tamis Stuker als voorzitter heeft opgevolgd en Pol de Jaeger die Mark Stoffels heeft opgevolgd. Daarnaast heeft een externe adviseur van Willis Towers Watson B.V., de heer J. Molenaar zitting in deze commissie. Zij worden ondersteund door twee medewerkers van KAS BANK.

De Beleggingscommissie doet tijdens vergaderingen van het voltallige Bestuur schriftelijk en/of mondeling verslag van haar activiteiten en van de beweegredenen achter haar adviezen aan het Bestuur.

SPKB heeft het vermogensbeheer van de beleggingen uitbesteed aan twee partijen, Delta Lloyd Asset Management N.V. (hierna DLAM) en BlackRock Institutional Trust Company (hierna BlackRock). DLAM is verantwoordelijk voor het vermogensbeheer van de matching portefeuille (afdekken renterisico) en Blackrock voor het vermogensbeheer van de return portefeuille. KAS BANK N.V. (hierna KAS BANK) verzorgt de afdekking van het valutarisico. SPKB heeft met de vermogensbeheerders afspraken gemaakt over de inrichting van de portefeuille en aan welke benchmark de behaalde beleggingsresultaten getoetst worden.

KAS BANK voert de beleggings- en financiële administratie, waardoor de beleggingen onafhankelijk van de vermogensbeheerders worden geadmistreerd en gewaardeerd. KAS BANK rapporteert periodiek aan SPKB onder meer over eventuele afwijkingen van de beleggingen met het aan de vermogensbeheerders verstrekte mandaat (compliance monitoring), over verschillen tussen de

performance volgens de beleggingsadministratie en de vermogensbeheerders (performance measurement) en over de gelopen risico's in de portefeuille (ex post risicoanalyse).

In 2016 heeft de Beleggingscommissie zich onder meer bezig gehouden met:

- het voeren van een beleggingsbeleid ten opzichte van de strategische benchmark;
- het monitoren van de (risico's in de) beleggingsportefeuille;
- het monitoren van de kosten van vermogensbeheer en de transactiekosten; en
- het monitoren van de externe vermogensbeheerders.

Communicatiecommissie

De Communicatiecommissie bestond in het verslag jaar uit twee leden: Remko Dieker, voorzitter en Larissa Gabriëlse. Zij werden hierin ondersteund door drie medewerkers van KAS BANK.

Inmiddels heeft Larissa Gabriëlse Remko Dieker als voorzitter opgevolgd en per januari 2017 neemt Otto Hulst deel aan de vergaderingen.

De Communicatiecommissie doet tijdens vergaderingen van het voltallige Bestuur schriftelijk en/of mondeling verslag van haar activiteiten. Zij legt voorgenomen communicatie ter accordering voor aan het Bestuur.

De Communicatiecommissie heeft als doel het communicatiebeleid voor te bereiden en sturing te geven aan de uitvoering hiervan. In het communicatiebeleidsplan staat het algemene communicatiebeleid beschreven en wordt aangegeven welke communicatiemiddelen hiervoor worden ingezet. In dit plan wordt ook gewaarborgd dat SPKB alle wettelijke informatieverplichtingen nakomt. Naast het communicatiebeleidsplan wordt ieder jaar het communicatiejaarplan opgesteld.

Tijdens de jaarvergadering op 1 september 2016 heeft het Bestuur een toelichting gegeven op het jaar 2015 en de ontwikkelingen gedurende de eerste maanden van 2016.

In september 2016 heeft SPKB al zijn actieve deelnemers in het Uniform Pensioenoverzicht geïnformeerd over hun per ultimo 2015 opgebouwde en op te bouwen pensioen bij SPKB. Daarnaast heeft elke Nederlander via de website www.mijnpensioenoverzicht.nl met zijn DigiD de mogelijkheid om een overzicht te krijgen van de door hem opgebouwde en op te bouwen pensioenaanspraken bij alle (vroegere) werkgevers.

Ook heeft het Bestuur de deelnemers van SPKB in PF-Updates geïnformeerd over lopende zaken, waaronder:

- de financiële situatie van SPKB;
- de pensioenregeling 2016, inclusief het toeslagenbeleid en de financiering;
- de ontwikkelingen op het gebied van voor pensioenfondsen relevante wet- en regelgeving en het toezicht op pensioenfondsen; en
- de toeslagverlening per 1 juli 2015.

Visitatiecommissie

Het intern toezicht van het fonds wordt uitgeoefend door een visitatiecommissie. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgesteld in de statuten van het fonds en het reglement visitatiecommissie.

De Visitatiecommissie is samengesteld uit onafhankelijke deskundigen met bestuurlijke ervaring. De commissie bestaat uit drie leden, de heren A. Heuzinkveld (Manager Human Resources Koninklijke Gazelle N.V. en voorzitter Pensioenfonds Koninklijke Gazelle), mr. E.A.W.M. Uijen (Algemeen directeur en uitvoerend bestuurder PME) en P. Molenaar RBA (Directeur van Allianz Global Investors).

Visitatiecommissie

	<i>Einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
A. Heuzinkveld	2018	M	1956
P. Molenaar	2019	M	1962
E.A.W.M. Uijen	2017	M	1959

De Visitatiecommissie is belast met het interne toezicht. Zij beoordeelt de wijze waarop SPKB wordt aangestuurd, de beleid- en bestuursprocedures en ook de risico's op de lange termijn. De Visitatiecommissie rapporteert aan het Bestuur. Het Bestuur bespreekt de rapportage van de Visitatiecommissie met het Verantwoordingsorgaan.

Het Bestuur en de Visitatiecommissie hebben in onderling overleg besloten om de visitatie te starten in oktober 2016. De visitatie over 2015 en een groot deel van 2016 is hierin meegenomen.

Voor een samenvatting van het rapport van de visitatie commissie wordt verwezen naar pagina 31.

Verantwoordingsorgaan

Verantwoordingsorgaan:

<i>Werkgeversvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
J.T. Bijker	voorzitter	2018	V	1973
J.H. Bobeldijk	lid	2017	M	1953

<i>Vertegenwoordigers van de gepensioneerden</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
H.A. Bolsenbroek	lid	2016	M	1936
N. van Leeuwen	lid	2017	M	1936

<i>Werknemersvertegenwoordigers</i>	<i>functie</i>	<i>einde zittingsperiode</i>	<i>geslacht</i>	<i>geboortejaar</i>
M. Pover	lid	2018	M	1979
R.F. Kok	lid	2016	M	1962

Het bestuur heeft een verantwoordingsorgaan ingesteld dat voldoet aan de Pensioenwet. De taken en bevoegdheden van dit orgaan evenals de samenstelling, benoeming en werkwijze zijn vastgelegd in de statuten van het fonds en het reglement van het verantwoordingsorgaan. Het verantwoordingsorgaan bestond in het verslagjaar uit 6 personen. Daarvan zijn 2 leden namens werkgevers, 2 namens de werknemers en 2 leden namens de pensioengerechtigden benoemd.

Het Bestuur van SPKB legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop dit is uitgevoerd.

Het Verantwoordingsorgaan is bevoegd jaarlijks een oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van: het jaarverslag en de jaarrekening en andere relevante informatie, waaronder, indien van toepassing, de bevindingen van de Visitatiecommissie, over het door het Bestuur uitgevoerde beleid, evenals over de beleidskeuzes voor de toekomst. Het Bestuur heeft het Verantwoordingsorgaan geïnformeerd over onder meer de ontwikkeling in de financiële positie van SPKB, over de wijze waarop het Bestuur invulling geeft aan de nieuwe verplichtingen van het FTK en over de visie van het Bestuur op de toekomst van SPKB.

In november 2016 zijn er verkiezingen gehouden naar aanleiding van twee vacatures in het verantwoordingsorgaan. Deze vacatures zijn ingevuld door Barbara Kampman die Rob Kok is opgevolgd en Michiel Koudijs die Erik Bobeldijk namens de actieven heeft vervangen. Erik Bobeldijk zit thans namens de gepensioneerden in het verantwoordingsorgaan, ter vervanging van Harmen Bolsenbroek die is afgetreden. Het bestuur heeft deze voorgedragen leden in januari 2017 benoemd.

Voor het oordeel van het verantwoordingsorgaan over het gevoerde beleid in 2016 wordt verwezen naar pagina 35.

Uitbestede werkzaamheden

Administratie

Als administrateur voor SPKB zorgt AZL N.V (hierna: AZL) voor de pensioen- en deelnemersadministratie, de financiële administratie en de jaarverslaglegging.

Vermogensbeheer

SPKB heeft het vermogensbeheer van de beleggingen uitbesteed aan twee partijen, Delta Lloyd Asset Management N.V. (hierna DLAM) en BlackRock Institutional Trust Company (hierna BlackRock). DLAM is verantwoordelijk voor het vermogensbeheer van de matching portefeuille (afdekken renterisico) en Blackrock voor het vermogensbeheer van de return portefeuille. KAS BANK N.V. (hierna KAS BANK) verzorgt de afdekking van het valutarisico. SPKB heeft met de vermogensbeheerders afspraken gemaakt over de inrichting van de portefeuille en aan welke benchmark de behaalde beleggingsresultaten worden getoetst.

Advisering en certificering

In het verslagjaar zijn de adviserende actuariële werkzaamheden uitgevoerd door Mercer en de adviserende werkzaamheden op het gebied van beleggingen door WTW.

De controle van de jaarrekening is toevertrouwd aan PWC. De actuariële certificering is belegd bij Milliman.

Compliance officer

Het Nederlands Compliance Instituut (NCI) is de externe deskundige.

SPKB beschikt over een compliance charter, een gedragscode en een compliance programma. Alle als insiders aangemerkte personen hebben de gedragscode ondertekend. Insider zijn de leden van het Bestuur, het Verantwoordingsorgaan, de Visitatiecommissie, de ambtelijk secretaris en de leden van de verschillende commissies. De leden van het Bestuur hebben ook opgave gedaan van hun relevante nevenfuncties.

Ambtelijk secretaris

Sharda Nandelall heeft met ingang van 1 augustus 2016 de taken van Dianne Bannet over genomen als medewerker bestuursondersteuning.

Een ambtelijk secretaris ondersteunt het Bestuur bij het voorbereiden en de verslaglegging van alle vergaderingen van het Bestuur, de Beleggingscommissie, de Financiële commissie, de Communicatiecommissie en de vergaderingen van het Bestuur met het Verantwoordingsorgaan en alles wat daarmee samenhangt.

Koepelorganisatie

De Stichting Pensioenfonds van de KAS BANK is aangesloten bij de Pensioenfederatie.